

SREDNJA ŠOLA ZA GOSTINSTVO IN TURIZEM CELJE

# AKT

AVTORICE: Mateja Adamič, Tina Bombek, Nensi Bangoura

LETNIK: četrti letnik, turistični tehnik

NASLOV ŠOLE: Kosovelova ulica 2 , 3000 Celje

MENTORICA: Ingrid Slapnik, prof.

Celje, 2005



## ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujemo za strokovno pomoč, spodbujajoče besede in veliko koristnih napotkov, ki smo jih dobile od naše mentorice prof. Ingrid Slapnik. Vodila nas je skozi vse delo in nam vlivala zaupanje pri izdelovanju naloge. Brez njenih spodbudnih besed in izhodov, ki so nas vodili iz težav, ko smo mislile, da jih ni, danes te raziskovalne naloge ne bi bilo pred vami.

Zahvaljujemo se tudi naši razredničarki prof. Ines Senici, ki nam je omogočila, da smo lahko nalogo izdelovale nemoteno tudi v času pouka.

Posebej se zahvaljujemo tudi dijakom 4. in 1. letnikov, ki so se z vso resnostjo lotili reševanja anket in nam s tem pripomogli k pritrjevanju ali zanikanju naših hipotez.

Hvala vsem knjižničarjem iz celjskih in šolske knjižnice, ki so nam z obilico potrpljenja pomagali izslediti primerno gradivo za našo nalogo.

Nazadnje pa bi se zahvalile še našim družinam za podporo pri izdelovanju nalog, še posebej v poznih večernih urah.

## KAZALO

POVZETEK	5
I UVOD	6
II AKT KOT LIKOVNI MOTIV	8
III ZGODOVINSKI PREGLED AKTA V EVROPSKI UMETNOSTI	10
1 PRAZGODOVINSKA UMETNOST	10
2 ORIENTALSKA UMETNOST	14
3 ANTIKA	18
4 SREDNJI VEK	26
5 RENESANSA	32
6 BAROK IN ROKOKO	44
7 NEOKLASICIZEM IN ROMANTIKA	48
8 IMPRESIONIZEM	52
9 EKSPRESIONIZEM	57
10 MODERNA UMETNOST	60
IV AKT NA SLOVENSKEM	68
V HIPOTEZE	76
VI ANALIZA VPRAŠALNIKA	77
VII LITERATURA	81
VIII ZAKLJUČEK	83
IX PRILOGE	85
1 VPRAŠALNIK	85
2 KAZALO SLIKOVNEGA GRADIVA	87

## POVZETEK

Pred vami je raziskovalna naloga, ki je nastala iz preproste besede akt. Temo, katere naslov je sestavljen iz zelo malo črk, a obsega zelo obsežno področje, smo si izbrale zato, ker smo vedele, da se za besedo akt skriva nekaj več kot le te tri črke. Želele smo izvedeti, od kod beseda izhaja in kdaj se je akt pojavil prvič v zgodovini. Na večino od teh vprašanj smo odgovorile v prvem delu, kjer smo tudi na splošno opisale obdobje, tako da bralec dobi predstavbo, kaj se je v tem obdobju dogajalo in kako se je umetnost razvijala. Nato nas je zanimalo, kako lahko akt razdelimo, glede na to pa smo se odločile, da bo naša raziskovalna naloga temeljila le na aktu, popolni goloti. Zanimalo nas je, kako je na to delo gledal umetnik, kako pa družba skozi stoletja, saj vemo, da se znajo družbeni in umetniški ideali zelo križati. Želele smo tudi izvedeti, kako na akt gleda slovenska družba, ter potrditi našo hipotezo, da je slovenska družba zelo zadržana, kadar poteka govor o aktu in njegovem razkazovanju v javnosti. Naloga je sestavljena iz splošnega dela, kjer smo se predvsem na splošno posvetile aktu kot umetniškemu delu, nato naloga preide na del, kjer smo želele prikazati akt skozi pomembna obdobja v zgodovini in njegov razvoj vse do danes. Zadnji del naloge predstavlja terensko delo, saj smo anketirale dijake naše šole, in teoretično delo, kjer smo komentirale pomembne rezultate, pridobljene z anketo. Malo več poudarka smo dale ženskemu aktu, zakaj, vam pa pove sledeči citat" Vse od prvih skulptur v kamenu dobi, pa do današnjih dni, je ženska postala nesporni simbol lepote. Slikarji in kiparji vseh časov in zemljepisnih širin ji posvečajo svoje največje mojstrovine, jo povzdigujejo kot vir življenja in slasti, pa tudi preklinjajo kot skušnjavko in grešnico."

## I UVOD

*"Ali ni umetnost samo v zrele leta podaljšana želja za igranjem?"*

(misel kiparja Draga Tršarja)

V vseh dobah in v vseh kulturah je obstajala volja do ukvarjanja z umetnostjo: umetniki so se organizirali v skupine s svojimi pravili in pravilniki, javne ustanove so pospeševale umetniško tvornost, v javnih muzejih so trudoma zbirali in ohranjali umetnine. Nobeni dobi in kulturi zgodovina ni popolnoma napisana, dokler ni napisana zgodovina njene umetnosti, saj je umetnost, podobno kakor znanost, nujna in bistvena sestavina sistema. Umetnost je v vseh verstvih dajala lik bogovom. Mesta bi bila zgolj bivališča in delovišča, če jim umetnost ne bi bila vtisnila značaja in vidno izrazila njihovega izročila. Brez umetnostnega upodabljanja ne bi bilo častitve mrtvih.

V resnici je umetnost proizvod človeškega dela in izdelavnih načinov. Umetniki so prehitevali kulturo in tehniko svojega časa, toda v smislu večje domiselnosti in ne tehniškega napredka. Zanesljivo lahko rečemo le to, da umetnosti kot izpovedovanja posameznika in načina medčloveškega občevanja še niso nadomestile druge vrednote.

Za to zanimivo in predvsem edinstveno raziskovalno nalogo smo se odločile tri z zanimanjem in navdušenjem prežete dijakinje. Kot vsi vemo, je golota dandanes nekaj normalnega in sprejemljivega. Vsi, prav vsi, smo že od rane mladosti spremljali na televiziji mlada dekleta oz. moške, ki se iz leta v leto bolj razgaljajo. Nas pa je ta golota »potegnila« tudi tisočletja pred našim štetjem. Naše zanimanje za preteklost in sedanjost želimo deliti tudi z vami, čeprav gola podoba telesa družbo večinoma odbija, prav toliko tudi privlači, saj samo človeško telo nudi nekaj skrivnostnega in privlačnega, neko misterično lepoto. To lepoto so poznali ljudje že v prazgodovini in so jo razvijali ter negovali vse do danes. Zdi se nam, da je nekaj takšnega, kot je akt, vredno raziskati, saj ni le neka slika z neko temo, ampak izraža nekaj posebnega in neraziskanega. S to nalogo želimo dokazati ljudem, da je golota nekaj, česar se ne bi smeli sramovati, ampak bi jo morali opazovati kot neko zelo dobro umetniško delo, ki ga je ustvarila narava in mu dala pridih nečesa, kar je zelo privlačilo umetnike, da z ustvarjanjem to nekaj odkrijejo. Naloga je poleg osnovnega strokovnega znanja zahtevala tudi mnogo dela v ustanovah v centru Celja in njegovih knjižnicah, kjer smo porabile ogromno

našega prostega časa, da smo si nabrle dovolj znanja za začetek naloge. Knjige so nam omogočile neomajne temelje, ta začetek pa nam je pomagal, da lahko danes delimo to naše znanje z vami. Da pa bi potrdile in nadgradile podatke, smo sestavile tudi anketo, na podlagi katere smo želele izvedeti, kako dobro dijaki poznajo akt in kakšno je njihovo mnenje glede javnega razkazovanja tovrstnega umetniškega dela. Izbrale smo si 1 in 4 letnike zato, ker je med njimi starostna razlika tolikšna, da smo lahko nato spregovorile o sprejemanju akta pri mladini. Želele smo tudi potrditi svoje domneve glede nesprejemanja golote v Sloveniji, zato smo se podale še v zgodovinski razvoj akta na Slovenskem, pri čemer se je izkazalo, da se je začel razvijati zelo pozno. Upamo, da boste uživali v branju in gledanju teh aktov tako, kot smo me uživale v raziskovanju.

Slika 2

*"Veliko je smeri umetnosti npr. umetnost gibanja; ptice, ki elegantno plavajo po zraku, umetnost glasbe; sinji kiti, ki prepevajo pesmi globin, umetnost plesa; dvorjenje pisanih samčkov sramežljivim samičkam.../; a le ena je umetnost, ki jo je zmožen le človek in to je umetnost ustvarjanja, umetnost, pri kateri preliješ svojo domišljijo, čustva in iluzijo na kanček papirja, platna ali drugega materiala in prav zato je nekaj posebnega"*

(misel o umetnosti: Nensi Bangoura)

## II AKT KOT LIKOVNI MOTIV

*"Akt (iz lat. actus: dejanje): v likovni umetnosti sprva drži golega človeškega modela in po slednjem izvršena risba, študija, pozneje vsaka upodobitev golega telesa."*

*( Luc Menaše, Evropski umetnostnozgodovinski leksikon)*

Beseda akt skriva svoj izvor prav tako, kakor skriva svoje bistvo slika, v katero lahko strmimo ure in ure, pa ne vidimo več kot suhoparen opis zunanjsčine. Da se nam odkrije izpovedna moč te umetnine, moramo najprej na začetek. Kot vedno, bomo tudi zdaj začeli z izhodiščem besede akt. Beseda akt izhaja iz latinske besede »actus«, kar pomeni dejanje. Sprva je v likovni umetnosti pomenil določeno držo, pozo človeškega telesa, danes pa pomeni akt upodobitev golega človeškega telesa - moškega in ženskega.

Poleg tega, da poznamo delitev akta na moškega in ženskega, ločimo akt tudi na AKT in POLAKT. Akt nam razkrije celotno telo upodobljene osebe brez prikrivanja intimnih delov, dovoljena je samo prosojna tančica, za katero se prepoznajo poteze telesa. Pri polaktu pa nam že beseda pove, da je nekaj ločeno na pol in to, kar ločujemo pri aktu, je telo, torej je pri polaktu razgaljena le polovica telesa. Običajno je razkrit zgornji, manj intimni in bolj sprejemljiv del telesa, pokrit pa spodnji, skrajno intimni del telesa.

Izven te delitve pa se kot posebna in redkejša oblika akta pojavlja AVTOPORTRETNI AKT. Beseda avtoportret pomeni portretiranje samega sebe. Pri teh delih je umetnik portretiral samega sebe, in ker to ni bil samo avtoportret, ampak avtoportretni akt, je umetnik portretiral svoje golo telo.

Prav tako daleč kot sega začetek umetnosti, sega tudi akt, ki se že od nekdaj pojavlja v slikarstvu in kiparstvu, v zadnjem stoletju pa se pojavlja tudi v fotografiji. Zakaj umetnik toliko teži k upodabljanju akta? Mislimo, da se odgovor skriva v sami konstrukciji in obliki človeškega telesa, kajti le to je bogato v simetriji, proporcijah, ritmu, linijah in barvah. Akt nas lahko asociira na veliko stvari, kot so ljubezen, erotičnost, razigranost, zdravje, lepota,... in je prav zaradi tega bil inspiracija za najpomembnejša in mogočna likovna dela v antični grški umetnosti ter renesansi. Skozi akt so umetniki lahko izražali področja človekovih izkušenj, to so na primer ekstaza, harmonija, patos, religija in iskanje smisla v življenju. Prav zaradi tega iskanja smisla so nastala najlepša dela bogov in mitološkega sveta. Na področju religije, ki se



je tako trudila, da bi zatirala golo podobo človeka, predvsem krščanska, pa so umetniki vernikom odprli oči in jim prikazali, da je tudi religija polna z motivi akta. Poleg vsega tega pa so zelo pomembna čustva, za katera je umetnik želel, da jih začutimo ob pogledu na umetnino in si s tem ustvarimo pozitiven ali negativen odnos do človeškega telesa.

Poleg vseh teh področij pa igra zelo pomembno vlogo tudi erotični aspekt akta - se pravi vzbujanje ali vsaj sledi erotičnih občutkov ob pogledu na akt. Ti občutki so odvisni od tega, kdaj je umetnina nastala, saj so v različnih obdobjih prav želeli poudariti to erotiko, medtem ko so jo nekatera obdobja želela popolnoma skriti. Vemo, da se kljub poskusom skrivanja, še vedno najde nek kanček erotičnosti, ki lahko vzbudi prijetne občutke ali pa občutke sramu.

Akt so začeli umetniki upodabljati že zelo zgodaj in splošno je znano, da je bila umetnost vedno en korak pred časom. Kaj pa pred družbo? Vsekakor je bila družba zadržana in akta ni sprejemala, saj je predstavljal v dobi krščanstva nekaj grešnega, sad hudiča. Torej, na podlagi različnih literarnih virov bi lahko potrdili, da je bil akt predmet umetnosti veliko prej, preden je postal predmet morale in religije.

V upodobitvi akta ima pomembno vlogo morala določene družbe.

### III ZGODOVINSKI PREGLED AKTA V EVROPSKI UMETNOSTI

#### 1 PRAZGODOVINSKA UMETNOST

Ko govorimo o prazgodovinski umetnosti, govorimo o umetnosti, ki se je razvijala po celem svetu okoli 30.000 pr.n.š., pod vplivom različnih kultur v obdobju danes imenovanem prazgodovina. Takrat je bilo ustvarjanje poleg nagona za preživetje, ena prvih človekovih aktivnosti. Preden so odkrili umetnine iz prazgodovinskih časov so mislili, da je razvoj umetnosti skozi stoletja potekal tako, kot poteka razvoj umetnosti pri otroku. Otrok namreč na začetku slika nesmiselne črte, ki nimajo ne glave ne repa nato začne upodabljati stvari s katerimi se sooča v življenju. Riše jih tako, da stvari, ki so mu bližje nariše večje, oddaljene pa nariše manjše. Starejši razvije občutek za nakazovanje oddaljenosti ter kasneje za senčenje in za podrobnosti. Tako naj bi tudi potekal razvoj človeka skozi zgodovino, vendar se je ta teorija podrla, ko so našli prve najdbe in ugotovili, da so imeli ljudje že takrat razvito natančno opazovanje in neke vrste naturalistično slikarstvo. Vsi se strinjamo, da naj bi se po našem znanju, začelo rojstvo prazgodovinskega slikarstva s prvimi stenskimi slikarjami, ki jih je ustvarjal človek, najverjetneje v kultne namene.

Nosilci teh pradavnih kultur so bili ljudje z razvitim zavedanjem samega sebe, ki so bili sposobni svoje telo in duhovne predstavitve izraziti v konkretni podobi in prav ta podoba nas najbolj zanima kajti z njo se je prvič pojavil akt. Njegovo rojstvo se je začelo pred približno 25.000 leti z majhnimi ženskimi kipci.

Zanimalo nas je, zakaj bi se golo žensko telo pojavilo v prazgodovini, sklepale smo, da zaradi erotike zagotovo ne. Pojavilo se je zaradi tega, ker je veliko ljudi umrlo na lovu za divje zveri, kjer so sami ponavadi postali plen, poleg tega pa so bili zelo težki pogoji za preživetje. Ljudje so vedeli, da edino kar lahko obdrži pleme pri življenju je bilo rojstvo novih članov plemena. Izbrali so si žensko, ker je bila nosilec in dojilja otrok. Tako se pojavijo kipci, ki so kasneje poimenovani Venere, kot nekaj kar posebej plodnost in materinstvo, kot magičen pripomoček k izboljšanju tega. To vidimo že po obliki saj so ženske attribute predimenzionirane se pravi, da so močno poudarjene spolni deli telesa; imajo povečane prsi, zelo velike boke in zadnjico, okrogel trebuh, kot bi bile noseče. Pozornost je na telesnih oblinah, na udih in glavi pa manj. Gre za pomanjkanje podkrepljenih podatkov, zato se moramo opirati zgolj na umetnino samo. Ne glede na kulturo so nastajali ti kipci povsod po

svetu pričajo o tem, da so bili ljudje takrat vraževerni in da so imeli ti kipci nek pomen. Niso jih ustvarjali zaradi lepote ali erotike, ampak zaradi uporabnosti saj so verjeli, da jim bodo pomagali povečati plodnost. Rodova ene izmed najbolj znanih Vener sta Willendorfska in Savignanska.. Kdo ve mogoče pa se vsi motimo in niso predstavljale simbol plodnosti.

### Willendorfska Venera

Je najbolj znana upodobitev ženske v prazgodovinskem času, najdena leta 1908. Našel jo je arheolog Josef Szombathy blizu Kremusa ob Donavi v bližini mesta Willendorf v Avstriji. Kipec, ki je meril okoli 11,5 cm v dolžino se zdaj nahaja v dunajskem »Naturhistorisches Museum«. Kljub velikosti je ena najbolj zgovornih stvaritev. Izklesana je bila iz finega kamna, ki ga ni mogoče najti v okolici najdbe, zato so ga najbrž pripeljali z druge lokacije. Ta kipec so morali narediti z zelo finim orodjem, da je nastala takšna umetnina, ki jo sedaj jemljemo kot ikono prazgodovinske umetnosti, saj je kmalu v vsej literaturi zamenjala slike starih tipičnih primerkov, ki so jih uporabljali za slikovni material kot primerek te umetnosti. Postala je znana kot prva ženska umetnosti in s tem izpodrinila Evo.

Na Kikladih se v 3. tisočletju začne razvijati nova kultura, kikaladska kultura, ki si za monumentski idol vzame žensko telo, podvrženo geometričnim tvorbam. Po pričevanjih grškega sveta je kikaladska kultura najstarejša kultura. V starejši bronasti dobi so na Kikladih izdelovali predmete iz bronu in žgane gline. Kikaladski idoli so prav gotovo njihove najlepše stvaritve. Ti kipci, narejeni iz marmorja, upodabljajo osebo v stilizirani obliki. Na videz preproste poteze ustrezajo strogim sorazmerjem, kar jim daje sijajno uravnoteženost. Kljub številnih domnev zgodovinarjev, ne vemo točno, kaj predstavljajo. Ta dela so začela ob koncu 2. tisočletja pr.n.š. izginjati.

## 2 ORIENTALSKA UMETNOST

Vsakega Evropejca od vseh besed najbolj pritegne beseda "oriental", ker pomeni nekaj neznanega, nekaj eksotičnega in najpomembneje nekaj drugačnega kot poznamo v naš prepolni vsakdanjosti. In če bi si morali zamisliti državo, ki bi se najbolje ujemala z besedo oriental, bi to najverjetneje bila Indija, dežela, ki ima najbolj odkriti odnos do akta v erotičnih pozah. Prav v Indiji je bila prvič napisana, naslikana in s kipi predstavljena Kama Sutra, svetovno znana veda o spolnosti. Imela je izključno erotični in poučni pomen in je bila ustvarjena zato, ker naj bi bila seks in golota nekaj vsakdanjega in lepega, kar je treba negovati.

*Slika 5*

Poleg Indije pa obsega orientalska umetnost tudi umetniška ustvarjanja starega Egipta, Mezopotamije, ostale dežele centralne Azije, Bizanca in dežel Bližnjega vzhoda ter zahoda. Tam so umetnosti najdene predvsem v obliki stenskih slikarij v grobnicah ali pa v obliki posvetnih kipcev. Od prazgodovinske umetnosti se razlikujejo v tem, da so to umetnine krajev, ki imajo zelo visoko razvit družbeni sistem in okus za ustvarjanje prefinjene umetniške kulture. Čeprav so ustvarjali večinoma za posvetne potrebe, so nekatere njihove ustvaritve tako veličastne in neponovljive, da v neki meri postavljajo temelje današnji umetnosti.

Ob besedi Babilon pomislite na prelepe viseče vrtove, ob Egiptu se vam v misli prikradejo piramide, prav ta turistični komercializem pa vam prepreči, da bi se poglobili v te dežele. Vzemimo za primer Egipt in mu dodajmo poved" Uživaj užitek, dokler tvoje življenje traja." Če to dvojje pojmujeemo skupaj, že lahko ugotovimo pomen akta v Egiptu. Takrat je bila seksualnost zelo odprta tema in govoriti o njej takrat ni vzbujalo občutka krivde, saj je bil seks zelo pomemben dejavnik tistega časa veljalo je geslo. Od rojstva do smrti do ponovnega rojstva". Verjeli so v spolno življenje pred poroko in po njej ter celo v posmrtnem življenju, saj so na sarkofage upodabljali penise in prsi, da bi jih lahko uporabljali v življenju po smrti. Za upodabljanje aktov, ki so želeli nekaj povedati, so uporabljali stenske slikarije, največ jih je nastalo v času Ramzesa II, ki je imel zelo veliko žena. Ker seks ni bila tabu tema, je prihajalo do odobravanja incesta, homoseksualnosti (slike Seta in Horusa) in kančka nekrofilije. Te stvari so tudi največkrat upodobili na najdenih skicah moških in ženskih aktov v različnih erotičnih pozah. Najverjetneje so nastajale ob sanjarjenju nekega Egipčana in ta jih je preprosto skiciral. Poleg skic pa so bolj uradni del upodabljanja aktov svojih božanstev kot na primer bog Min, ki je bil upodobljen s penisom v erekciji. Egipčanski umetnosti pravimo tudi umetnost večnosti, saj sega v posmrtno življenje. Ali to velja tudi za akt, ki ga je egipčanska kultura uporabila kot pripomoček seksualnosti in prikaz erotike, pa je drugo vprašanje.

### Tri glasbenice v Tebah

Na sliki so tri glasbenice; ena igra flavto, druga lutnjo in tretja harfo, na glavi nosijo stožčaste posode z dišavami. Dve izmed teh mladenk nosita tesno prilagajoče se obleke, medtem ko ima sredinska le tanek pas okoli bokov. Postavljena je tako, da so ramena v najširšem pogledu, glava je v profilu, boki vrinjeni in noge v profilu, s tem se poudari njeno gibkost, ko je njena glava obrnjena nazaj.

Barve, ki so bile uporabljene v stenskih slikarijah so, rdeč, rumen in rjav oker, apnenčevo bela, sajasto črna, zelena in modra, kar povzročijo primesi bakra ali kobalta. Zemeljska barvila je umetnik zmel v prah in raztopil v vodi ter jim dodal malo gumiarabika, da so se bolje vezala na steno.



Zamislite si vhod v Babilon skozi čudovita Ishtarina vrata in prav ta vrata skrivajo ime boginje, ki so jo najpogosteje prikazovali golo. Ta boginja se je imenovala Ishtar, to je bila sprva le boginja lova, zato je upodobljena vedno z levom, nato pa so znak vojne prevzeli moški bogovi, saj je moški dobival vedno večji pomen in Ishtar je postala mezopotamska boginja ljubezni, seksa, nosečnosti in narave.

Prav tako se akti pojavijo tudi na Japonskem in Kitajskem, kjer se je poznal vpliv budizma. Vendar so se pripravljali na slikanje čisto drugače, saj so pred slikanjem meditirali in si v glavi skicirali sliko, nato so to prelili na zvitke. Slikanje je bilo za njih kulturno opravilo in je pomenilo notranjo plemenitost, vendar so Japonci zelo znani po tem, da so pri slikanju aktov zelo pretiravali pri spolnih organih. Poleg zvitkov pa so upodabljali tudi kipce v različnih erotičnih pozah.

Vsekakor pa imajo vsi ti kraji nekaj skupnega, ker je bila golota prisotna že v normalnem življenju ljudi, saj so bile obleke višji standard, ni bilo sramu, da bi jo tudi upodabljali in največ umetniških del je ustvarjeno z motivi delavnih preprostih ljudi, za katere je bila obleka pri delu pravo razkošje.

### 3 ANTIKA

#### **Uvod**

Antiko sta zaznamovali dve ljudstvi, in to so Grki ter Rimljani. Potrebujemo le kanček domišljije, da si zamislimo kakršnokoli grško ali rimsko umetnino, zato pa potrebujemo zelo veliko znanja in razgledanosti, ko si želimo zamisliti, kako obsežni sta ti dve veji umetnosti, kakšen je njun vpliv ter kako vplivajo na spremembe v celotni umetnosti. Kljub veliki razpredenosti Grkov po otokih so se umetniško povezovali tako, kot je bilo povezano celotno Rimsko cesarstvo. Moramo se tudi zavedati, da so bili prav Grki tisti, ki so si upali predstaviti človeka takšnega kot ga je naredila mati narava, se pravi klasičnega. Zdaj pa se vprašajmo, kaj to sploh pomeni, saj si ta pojem vsako obdobje razlaga po svoje. Če si Grku omenil, da je nekaj klasično, pomeni, da je to idealno.

#### *Duris, obdobje antike*

Prikazuje prizor pred kopanjem okoli leta 470 pr.n.š. in je upodobljen na notranji strani Atiške sklede z rdečimi figurami

## Grki

V stari Grčiji je vlogo in lepoto ženske prevzel moški! Zakaj ravno moški in ne ženska? Če želimo izvedeti odgovor, moramo odstreti religiozno in družbeno življenje Grkov. Veljala je patriarhalna družba in moški so bili lastniki vsega; lastniki hiše, posestva, žene, sužnjev, ... Ženska takrat ni imela pomembne vloge v družbi in ni imela pravice do družabnega življenja: Bila je vredna približno toliko kot sužnji in so jo obravnavali kot blago, ki je potovalo od enega do drugega moškega. Pri poroki je za plačilo prešla k svojemu možu, ki mu je služila le zaradi skrbi za otroke, pa tudi za to je morala tekmovali s sužnji in drugimi ženskami. Bila je zaprta v stanovanje in zatirana, morala je biti popolnoma oblečena in je bila tako tudi upodobljena, izjema so bile le Špartanke, ki so imele malo višji družbeni status in so se lahko udeleževale javnih prireditev, kot so bile olimpijske igre. Zato so bile upodobljene tako, da so kazale stegna.

Status je moškim dovoljeval, da si izberejo katerokoli žensko ali moškega so si želeli in iz literaturi je razvidno, da so se Grki raje spuščali v razmerja z mlajšimi moškimi, saj je bila homoseksualnost takrat nekaj popolnoma običajnega. Lepote in pomena telesa so se predobro zavedali, zato so svoja telesa zelo skrbno negovali ter jih častili, saj je bilo razkazovanje telesa nekaj čisto običajnega. Na slavnih olimpijskih igrah so atleti tekmovali goli, prav tako so bili pomanjkljivo oblečeni bojevniki. Moški je imel torej odprta vsa pota tako v umetnosti kot v družbenem življenju, medtem ko je bila ženska zatirana.

Kopija Mironovnega Metaleca diska

Kopija se nahaja v vili Palombaro na griču Eskvilinu, po mironovnem izvirnikov okoli 450 pr.n.š.

*Slika 8*

Nekaj podobnega se je dogajalo v svetu božanstev, ki se je začel z Zevsom, vrhovnim bogom, ki je bil seveda moškega spola. Ta naj bi bil stvaritelj vseh ostalih bogov, ki so bili upodobljeni po podobnih načelih kot grške ženske in moški. Torej Afrodita in Venera, boginji ljubezni in vsega, kar je z njo povezanega sta bili upodobljeni odeti v dolgo draperijo, medtem, ko je bila golota pri Apolonu del njegove božanskosti.

Zanimanje za človeka, ki je označevalo grško filozofijo 5. stol. pr.n.š., je imelo vzporednico v grškem kiparskem zanimanju za obliko človeškega telesa. Obrazi kipov so dobivali vse več potez, ki so očitno nastale iz kiparjevega opazovanja živih modelov. Uporaba bron je omogočila človeške postave oblikovati v držah, v katerih jih ne bi bilo mogoče delati v bolj omejujočem marmorju. Kipi atletov so bili na splošno verske narave, simbolična darovanja izvirnosti v človeškem naprežanju za dosežki. Grki so se zavedali stilistike in so znali presojeti umetnine, kakor so znali tudi prepoznavati in vrednotiti razlike med svojimi

političnimi voditelji. Te kipe, ki so zdaj lahko stali samostojno, upodobljeni v vsakem detajlu in gibu vsake mišice, so umetniki ustvarjali z vso ljubeznijo, saj so vedeli, da bo s pomočjo njihovih kipov zunanja lepota odporna na čas in bo trajala večno.

*Slika 9*

Moški in ženski kipi, znani kot »kurosi« oziroma »kore«, kar pomeni dekle, so bili posvetitve bogovom ali pa nagrobni spomeniki; v slednjem primeru je kip sicer lahko bil podoba umrle osebe, vendar še zdaleč ne zares portretna. Pri kurosih so telesni atributi poudarjeni, o korah pa bi to težko rekli. Kurosi so praviloma goli, kore pa brez izjeme oblečene. Pri kori so sicer nakazane obline dojk, po licu pa je skorajda ne moremo ločiti od kurosa. Vsa korina ženskost je v njeni obleki, v njeni imenitni pričeski in v njenem nakitu, ta nakit pa je razglašal bogastvo moškega podpornika. Kora je bila torej razumljena kot statusni simbol, njeno ime izhaja iz imena Demetrijeve hčerke, preden jo je ugrabil Had in jo kot Perzefono odvedel v podzemlje. Golota kurosov pa dobesedno razodeva, kolikšno pomembnost je atletskim tekmam in podobnim preizkušnjam mišičavosti pripisovala družba, katere ostanek in ugled sta bila odvisna od fizične superiornosti.

#### *Powers Hiram- Grška sužnja*

Graciously in lahkotno oblikovan kip mlade ženske, ki spokojno zre v svojo levo stran. Pri natančnejšem opazovanju vidimo, da so njene roke vklenjene v verige. Na prvi pogled Grška boginja se po natančnejšem ogledu spremeni v Grško kristjanko, ki so jo prodali Turkom za sužnjo.

Ko so se le pojavili ženski idoli, so bili izklesani v marmor in veliki približno 12 cm, vendar jih nisi mogel imenovati kipci, saj jih ni bilo mogoče postaviti. Kaj so ti kipci pomenili, še ni čisto jasno, saj so bili položeni v grobove in so prikazovali deskasto oblikovano žensko, nekaj čisto drugega, kar smo poznali prej, na njej so bile shematično ponazorjene posameznosti, roke pa so bile zložene pred golim telesom. Mogoče so bile to nimfe, ki so spremljale pokojnika.

Prva pomembna kora se pojavi šele okoli leta 440 pred našim štetjem in to je bila umirajoča Niobipa, ki je predstavljala simbol trpljenja.

Poleg kiparstva je svoj razvoj doživelo tudi vazno slikarstvo. Vaze so bile zelo pomembne v vsakdanjem življenju in bi bile brez teh slikarij precej puste. Na vazah so umetniki prav tako poskušali prikazati mišičje in detajle na aktu, ki je bil ponavadi motiv iz mitološkega ali pa tudi vsakdanjega življenja. To slikarstvo je bilo tako napredno, da sta se razvili dve smeri vaznega slikarstva, rdeče in črno vazno slikarstvo, in obe sta podpirali akt, le da se je ta večkrat pojavil pri rdečem vaznem slikarstvu.

#### *Niobido, Grško vazno slikarstvo*

Na kelihasti vazi je upodobljen Heraklej med junaki, tukaj se opazi golo upodabljanje herojev.

## Rimljani

Za rimsko umetnost je zelo težko določiti časovni okvir. Rimska umetnost je zbirno ime za različne umetniške izraze; toliko jih je, da bi lahko govorili o rimskih umetnostih. Ves imperij se je zgledoval po umetniškemu ustvarjanju v Rimu. Rimska umetnost je vrhunec dosegla v obdobju cesarstva, najboljše pa so tiste stvaritve, ki so povezovale tehnično znanje in smisel za lepoto. Ker je bila umetnost namenjena predvsem povečevanju države, je kiparstvo tako v reliefih kot obli plastiki ustreglo tem zahtevam.

Rim je bilo veliko in bogato mesto, ki je takrat pravkar začelo cveteti, s svojimi kolonijami pa je bil velika in bogata država in za takšno državo se spodobi dajanje velikega pomena izgledu in umetnosti. Tukaj smo si postavile vprašanje, od kod bi lahko Rim, tako mogočno mesto, imel tako izvrstne temelje v slikarstvu? Odgovor se je skrival v Grkih, ki so jih Rimljani temeljito preučevali in si zapisovali vsako njihovo podrobnost.

Spoznavanje in poznavanje čudovite in bogate kulture v grški umetnosti in arhitekturi, proučevanje grških umetnikov, ki so bili mojstri prav tako, kot so mojstrski njihov stil in teme, je pomenilo za Rimljane neko izhodišče, osnovo ustvarjanja.

Rimljani pa niso od Grkov prevzeli le umetnosti, ampak tudi njihovo religijo ter s tem vso umetnost, povezano z njo. Da bi se razlikovali od Grkov, so bogovom dali drugačna imena, v umetnosti pa so prej edini stil pri Grkih spremenili v več stilov in uvedli čim več raznolikosti, še vedno pa so ohranjali kvaliteto izdelkov.

Zaradi vsega tega je tudi v tem obdobju umetnost doživljala razcvet predvsem v obliki stenskega slikarstva, mozaikov in kipov. Ker umetniki večinoma niso ustvarjali le za svojo dušo, ampak so na njihovo delo vplivali zahtevni naročniki, so se toliko bolj izražali, kadar so bila dela prepuščena svobodi. Takrat so nastajale tiste prave umetnine, ki so bile tesno povezane z religijo in državo. Ustvarjali so akte bogov, boginj in herojev, z malo spremenjenim izgledom.

Kot ženski akt v svetu bogov so bile upodobljene Menade, v Grčiji spremljevalke in čistilke boga Dionizija, v Rimu pa boga Bakha. Oba sta bila bogova vina, grozdja, cvetja in užitkov. Menade so bile upodobljene razigrano ob bogu ali pa posamično, oblečene le v tančice in pod vplivom opojnosti vina. Drugi tako znan akt je upodobitev Nereid, morskih nimf, najlepših



izmed vseh vodnih nimf, hčerk boga Pozejdona, ki naj bi jih bilo kar 50. Upodobljene so največkrat pri jezdenju morskega konjička.

Na koncu tega obdobja smo si zastavile vprašanje, katero izmed teh obdobj je bilo boljše? Če lahko na podlagi literature sklepamo, katera od teh dveh zvrsti je boljša, potem sledi odgovor obe, saj je bila grška prva in klasično neponovljiva, rimska pa je skrivala svojo lepoto v izboljšavi prve. Obe pa sta nedvomno znali ceniti dober akt, še posebej, če je bil ta moški.

Glede na začetek antike je v nadaljevanju nastajalo vedno več ženskih in moških aktov

## 4 SREDNJI VEK

### **Zgodnji srednji vek**

Po izgubi rimskega veličastnega izgleda se začne mračni srednji vek in že ob sami besedi nam zaledeni kri v žilah. Kakor je mračni srednji vek vztrajno verjel v obstoj čudežnega eliksirja življenja, je bil Dürer prepričan o idealu lepote in dobrote. Toda če pogledamo vsa dela, ki so nastala v tem obdobju, ne bi smeli govoriti o njem kot o mračnem, saj bi zaradi številčnosti del lahko to obdobje imenovali kar bleščeči srednji vek, vsaj kar se tiče umetnosti.

Srednji vek je obdobje, ki je trajalo najmanj tisoč let.

Visoki in pozni srednji vek, torej romantika in gotika, sta le odraz temeljitih preobratov, ki v nekaterih pogledih postavljajo na glavo izhodišča poznoantičnega sveta.

Ko je zamiral antični svet in so se v jutru novega obdobja zgrinjale invazije barbarskih ljudstev, sta rimska in bizantinska umetnost že postavili temelje tistemu, kar naj bi v veliki meri postalo bodočnost evropske umetnosti. Umetniška kultura evropskega srednjega veka se je naslanjala na umetnost zahodnorimske države in bizantinskega cesarstva.

V tem obdobju so umetniki ustvarjali predvsem kipce majhne velikosti, ki so predstavljali njihove bogove (kip vikinškega boga Thora).

Akt se je pojavil le v upodobljenih krščanskih motivih iz biblije. Tako so se pojavile zgodnje upodobitve križanja, ki ju razdelimo na dva tipa. Prvi tip je predstavljal Jezusa pribitega na križ in upodobljenega popolnoma golega, to je bila prvotna upodobitev Jezusa, kajti Rimljani so križali ljudi gole in Jezus pri tem ni mogel biti izjema. Toda, ker golota za upodabljanje božjega sina ni bila primerna, so v drugem tipu Kristusovo telo okrog ledvic zavili v tančico ali dolgo tuniko. Poleg križanja se pojavljata še izgon iz raja, polaganje v grob, bičanje in žrtvovanje.

*Diptih, Vatikan, knjižnica.*

Narejen je bil iz slonovine okoli leta 900. Njegov naročnik je bil Odelrik, ki je bil opat samostana v Ramboni. Pod podobo Marije z detetom, ki sedi na prestolu na desni, so upodobljeni trije svetniški zavetniki opatije. Relief je plitev, linearen in stiliziran, poudarek je na dekoraciji in ne na portretnem upodabljanju.

*Slika 12*

## **Romanika**

Okoli leta tisoč se je dokončno izoblikovala in se jasno ločevala od antike nova umetniška smer, imenovana romanika. Čas romanike imenujemo tudi čas zmagovite cerkve, saj je zdaj krščanstvo povezalo vse evropske dežele.

Usmerjenost političnega, gospodarskega in kulturnega življenja so v naslednjih stoletjih zelo vplivali na preporod mest, ki so omogočila umirjenost življenja. V mestih se uveljavi nov družbeni sloj, meščanski razred, ki je govoril novi romanski jezik. Poleg novega jezika pa so izražali novo pojmovanje umetnosti, ki je bila bližje njihovim idealom in potrebam. Čeprav se je ta umetnost razvila iz enotne podlage, ki ji je začrtala temeljne poteze je bila sad globoko verne družbe ter se je zaradi tradicije v posameznih deželah izražala v različnih oblikah.

Romanska umetnost se je razvijala povsem v skladu z ustaljenimi tokovi, z uveljavljeno tradicijo, in ne proti njej, saj so romanski motivi rasli iz poznoantičnih oz. starokrščanskih motivov, le da jih je ta globoko preobrazila. Ta umetnost ni bila dovolj močna, da bi mogla spremeniti moč tradicije in navad, ki so stoletja priznavala nesporno vodstvo cerkve. Za upodobitve romanike pa je značilno, da so poudarjale skladnost med Staro in Novo zavezo oziroma dogodek iz Nove zaveze (Kristusovo življenje) je bil nakazan že v Stari zavezi. Zaradi močnega vpliva cerkve ni bilo dovoljeno upodabljanje golega telesa.

Pojavljajo se primitivne upodobitve Adama in Eve, ki se sprva nista dosti razlikovala drug od drugega, saj sta bila brezoblična. Adam in Eva sta si bila fizično skoraj identična, razlikovala sta se le v tem, da je Eva imela bolj nakazano oprsje. Skozi slike je Evino telo dobivalo vedno več ženskosti in njen obraz, ki se na začetku ni razlikoval od Adamovega, je dobival nežnejše poteze, vendar so večje spremembe vidne le skozi posamezna obdobja. Krščanski akt je poskušal čim bolj zakriti goloto, pri Adamu in Evi je bil ta pripomoček figov list. Akt pa se je pojavil tudi pri upodobitvah poslednje sodbe in Evine skušnjave.

**Biblija iz Svetega Kalista, prizori iz Geneze, Rim, Sv. Pavel zunaj obzidja okoli leta 870.**

Ilustracije biblije iz Svetega Kalista, ki so upodabljale prizore iz Geneze so poodmevale besede papeža Gregorija leta 590 – 640. "Kar je učenemu pisava, so nepismenemu podobe."(Mary Hollingsworth: Umetnost v zgodovini človeštva, DZS, Ljubljana 1993, str. 111)

**Genski oltar, Gent, Sv. Bavon - Jan Van Eyck**

Nastal je leta 1432, kot najpomembnejše delo Jana Van Eycka. Ta zložljivi oltar je sestavljen iz dvanajstih hrastovih tabel, od katerih je osem zunanjih poslikanih po obeh straneh. Na zunanjih straneh zgoraj prikazuje Marijino oznanjenje: Marijo obkrožajo preroki, sibile in svetniki. Najpomembnejša za akt pa sta upodobitvi Adama in Eve z angeli na obeh koncih oltarja.

## Gotika

Marsikateri umetnostni slog je dobil ime, ki je imelo slabšalni pomen, podobno velja za gotiko, saj izraz gotsko (nastal v Italiji v 16. stol), pomeni umetnost severno od Alp, barbarska umetnost. Tako se je imenovala zaradi tega, ker nima potez klasične lepote. Danes izraz »gotika« označuje enega velikih zgodovinskih slogov umetnosti, ki je pričela nastajati in živela v vsej Evropi. Gotika je prevladovala v času srednjega veka med 12. in 16. stoletjem, izraz gotski pa se je najprej nanašal na arhitekturo, saj se je pojavila prva in je dala občutek prostornosti, strogosti in brezmejnosti. Nato se je nanašal na vso umetnost in nazadnje na vso kulturo tega obdobja. To umetnost so dolgo obravnavali s prezirom in dela tega časa brez oklevanja uničevali. Veljavo je dobila šele v romantiki v 19. stoletju.

Gotika je bila mednarodno gibanje, v katerem so v različnem obsegu sodelovale vse evropske dežele, njeno središče pa se je nahajalo prav gotovo v Franciji, kjer je že prej francoska romanika nakazovala naklonjenost višinam. Služila je kot likovni izraz duhovne moči krščanske Evrope in je bila bolj navezana na območje rimske cerkve.

S slikami je čisto drugače. Za motiv so si največkrat izbirali upodabljanje oseb, ki na slikah niso izgledale klasično, ampak naravno, kot da so dejansko ljudje iz krvi in mesa, ter niso imeli tistega izžarevanja božanstvenosti. Na obrazih ljudi se je dalo dejansko razbrati, kaj čutijo. Ozadje slik je bilo naravno, slikali so pokrajino ali notranjščino, odvisno od tega, kje je slika nastajala. Če bi morali gotiko označiti, potem bi bila najboljša oznaka, da je bila to elegantna in naravna smer, v kateri si opazil smisel za naravno lepoto in umetnikovo veselje do dragocenih kamnov ter oblačil, kar je želel prikazati na obrazni mimiki svoje slike. Ta zvrst pa ni prinesla le prikazovanje čustev, ampak uvedla tudi nove besede in slike, kot so portret, žanrska slika, krajina, arhitekturna slika in tihožitje. In to so vse teme, ki jih slika slikar, ko si želi naslikati naravo takšno, kot je.

Glede na to, da so se tako življali v naravno, golota ni bila več sprejemljiva, poziranje gole ženske je bilo mišljeno kot nekaj nemoralnega, na isti ravni kot prostitucija. Zaradi vpliva krščanske religije pa naj bi bilo slikanje aktov satanovo delo. Da pa krščanstva ne bomo samo grajali, moramo poudariti tudi nekaj dobrih stvari pri ustvarjanju akta in to je ustvarjanje Adama in Eve, ki po bibliji nista mogla biti upodobljena drugače kot akt in iz tega je nastalo nekaj prav lepih aktov tudi v kasnejših obdobjih. Vendar zakaj še vedno obstajajo nekrščanski

izdelki, ki predstavljajo akt in sodijo v ta čas? Le kdo bi si naročil pri slikarju akt, ko pa je bilo kaj takega moralno nesprejemljivo? Slikanje aktov pa ni imelo izvor v naročilih, saj so ti za denar slikali naravo, akte pa za svoj užitek.

Prvi ženski akt v gotskem stilu je akt device, kasneje, v 14. stoletju, se pojavi pieta, to je upodobitev žalujoče Marije, na katere kolenih je položen akt mrtvega Kristusa.

Torej, če strnemo o gotiki: bila je nekaj bleščečega za slikarstvo in nekaj malo manj bleščečega za akt, ki pa se je kljub neodobravanju obdržal, kar kaže na to, da občudovanje lepote golega telesa ne more kar tako izumreti in potrjuje grško teorijo, da bo vedno kljubovala času.

## 5 RENESANSA

### **Zgodnja renesansa**

Po mračnem srednjem veku pa se spodobi, da sledi ponovno rojstvo, pa ne življenja ali umetnosti, ampak ponovno rojstvo novega veka, nove dobe in s tem ponovni preporod in odkritje klasične antike po stoletjih srednjega veka. Noben znameniti dogodek ali zgodovinsko dejstvo ni sprožilo razcveta renesanse, zrasla je iz svobodomiselnega, humanističnega delovanja učenjakov, filozofov, pisateljev, politikov in umetnikom. Vsi vemo zakaj antika, saj je bila prav ona tista, ki so jo pojmovali kot najplodnejše obdobje zgodovine, čas, ko je človek dosegel vrhunec ustvarjalnosti. Beseda renesansa ali italijansko "rinascimento" je gibanju že na začetku dala primerno ime - rojstvo. A če bi bila renesansa samo posnemanje oddaljene preteklosti, ki so jo ponovno odkrili in ji obrisali prah, potem ne bi mogla postati tako veliko gibanje, ki je bilo sposobno prekiniti tokove v vsej Evropi. To ni bilo le obujanje antike, ampak nov začetek sodobne antike, ki naj bi dosegla in preseгла staro.

Podlago ji je dal humanizem, ki je že od Petrarke dalje hotel doseči oživitev zanj idealne antike in latinščine. In prav, to kar je renesansa želela in si načrtovala, je tudi dosegla in preseгла. Bila je široko kulturno gibanje, ki ga v Italiji zaznamo že v 14. stoletju, razvijala in razširila pa se je v 15. in v 16. stoletju, ko je dokončno spremenila podobo Evrope.

Med ljudmi se je izoblikovala nova in močna zavest o povezanosti umetnosti tega časa s prejšnjimi dobami. Prvič v zgodovini so se ljudje renesanse jasno zavedali in prvič v zgodovino so vedeli, da pripadajo posebni zgodovinski dobi, ki se je otresla dela svoje zgodovine in se je hotela videti kot neposredni dedič antike. Iz tega zavedanja je nastalo navdušenje za odkrivanje starodavnega znanja in za soočanja s sodobnimi znanstvenimi odkritji, pokazalo pa se je tudi hotenje, da bi pri vsem delovanju upoštevali človeka kot temeljno merilo. Izobraženost je bila na visoki ravni; preučevali so antično literaturo, zgodovino in filozofijo

Načela, na katerih je temeljila srednjeveška kultura, so postavili na glavo in popolnoma spremenili oblike izražanja. Zdaj je bil v središču razmišljanja človek in ne več Bog in zaradi te vere v človekovo veličino so dobili njeni predstavniki ime humanisti. Umetniški vidik pa je



središče tega gibanja, saj so zanj menili, da je gibalo človeškega napredka. Razumevanje sveta se odslej ne opira več na razlage, ki izvirajo iz sistema krščanskih simbolov, pač pa na razumsko dožemanje. Renesansa je iskreno krščanska, vendar sta v njenem središču človek in narava; to je jedro humanistične misli. Pozornost velja človeku, posamezniku in naravi. Umetniki se natančno posvečajo portretu, anatomiji, pozornem obravnavanju okolja; pomembne so vse znanosti, spremenil se je odnos do preteklosti - dogodke iz minulih stoletij obravnavajo z razumsko razčlenitvijo, z upoštevanjem arheoloških spoznanj.

Renesansa ima različne poteze in je zapleteno gibanje, a njena bistvena značilnost je želja po oživitvi antične kulture. Šlo je za zavestno raziskovanje in oživljanje preteklosti, ki so jo vrednotili kot pravi izvir civilizacije, in za prenovitev vseh umetnosti in znanosti, ki so cvetele v antiki. Čeprav so renesančni ljudje antiko spoštovali, njena avtoriteta ni bila brezmejna. Znanosti je od tistih časov napredovala. Humanistom je bilo jasno, da grško-rimske preteklosti ne bodo mogli oživeti take, kakršna je bila takrat. Antike niso hoteli suženjsko posnemati; hoteli so jo razumeti, da bi jim postali enaki ali jo celo presegli.

Največji kipar tega obdobja in v svoji umetnosti daleč pred sodobniki, je bil Donatello (1386 - 1446). Zavzemal se je za javno obravnavo človeškega telesa, kot je bila v antiki. Njegov najbolj znani akt pa je Davit(okoli 1430, Narodni muzej, Firence). Ta akt obstaja od kanona klasičnih proporcev. Vsekakor je bil Donatellov model mlajši od modelov, ki so jih imeli antični mojstri, a je napravil temeljno razliko v konstrukciji, ki se je obdržala skozi vso renesanso. V likovnih delih pa je bila pridobljena tudi tema bojevanja golih mož.

### Donatello, David

Je prvi bronast akt v naravni velikosti(višina1,65m) po antiki. Prikazuje svetopisemskega junaka, ki je upodobljen kot mladenič s klobukom, okrašen z lovorom, in okrašenimi golenicami. V desnici drži meč, s katerim je obglavil velikana Goljata, v levici pa kamen, ki ga je izstrelil iz prače in z njim Goljata ubil. Z nogo tepta Filistejčevo glavo, ki jo pokriva razkošna čelada. Podnožje kipa je lovorov venec. Na Davidovem obrazu migota skrivnosten nasmešek, vreden Leonarda da Vincia. Zmagoslavni junak je povetil pogled in videti je, kot da se ne zaveda razsežnosti svojega dejanja.

Od kraja do kraja, od delavnice do knežjega dvora, od mesta do mesta so se širile nove ideje. Renesansa se je razvila v posebnem ozračju svobodomiselnih italijanskih mestnih držav z mogočnim meščanstvom, ki se je dobro zavedalo svojih političnih pravic. Vsi meščani so sodelovali v tem kulturnem kipenju. Umetnosti in znanosti so negovali in varovali kot nekdanj v Atenah. V tem novem rodu ljudi, ponosnih nase in na svoje sposobnosti, so umetniku zaupali pomembno vlogo. Od njega so pričakovali, da bo palačam in vilam dal nove dimenzije, nov pomen in obliko, da bo v marmor izklesal ali v bron ulil antične junake, da bo sodobnike ovekovečil s portreti. Umetnik je postal ena osrednjih osebnosti v renesančni družbi, pripadel mu je položaj intelektualca. Odslej je umetnik nepreklicno predvsem individualen ustvarjalec, za mnoge med njimi je bilo preučevanje antike brezpogojni zakon. S tem je za vedno spremenil zgodovino umetnosti v zgodovino umetnikov in njihovih stvaritev.

S tem, da so se mojstri pri slikanju človeškega lika poglobljali v anatomske podrobnosti in idealizirali telesno zunanost, so razlagali svojo privrženost mišljenju, ki je povečevalo tudi tuzemske in ne več samo mistične vrednote človekove eksistence. Nekaj podobnega se je zgodilo tudi tistikrat, ko so za temi ponosnimi in zavestno pozemskimi osebami odpirali pogled v doline in na razcvetele bregove gričev. Na teh slikah se človek pojavlja v središču prostora, ki mu vlada in je zanj edino merilo. Nič več ni kraljeval kot središče abstraktnih podob (bolj simbol kot pozemsko bitje) na zlati praznini, ampak je živel resničnost, ki je jo je dalo opredeliti s čuti in preizkusiti vse njene vrednote.

Ne samo, da je obnovila antiko, ampak je s pomočjo Botticellija in njegove slike Rojstvo Venere, obnovila lepoto akta. Akt je bil ponovno dovoljen in prav tako je bila zaželena ženska golota ali pa največkrat ženske ovite v tančico, kar jim je dodajalo še kanček tistega skrivnostnega pridiha.

*Sandro Botticelli: Rojstvo Venere in Pomlad*

To sta dva najbolj slavna dokumenta njegove neoplatonistične filozofije na dvoru Medičejcev. Venera je ponazoritev človeške in božanske narave v njej.

*Slika 16*

*Slika 17*

## **Visoka renesansa v Italiji**

Razvoj in ustvarjanje visoke renesanse je trajal le med leti 1495 in 1520 ter je potekal v znameniti Italiji. Medtem ko so umetniki zgodnje renesanse sledili racionalnim pravilom in bili prepričani, da so najpomembnejši in imajo prav, so se umetniki visoke renesanse osredotočili na vizualni učinek in poigravanje z umetniškimi sredstvi.

Obdobje visoke renesanse je bilo zelo zaznamovano s šesterico velikih, na katerih novosti, reševanja problemov in zapise o umetnosti, so se še stoletja po njihovi smrti umetniki sklicevali. To so bili: Leonardo da Vinci, velik iskalec novih umetnostnih načinov, Bramante, arhitekt visoke renesanse, Michelangelo, poenostavitelj razporeditve prostorov, Rafael, najmlajši, a največji med njimi, Giorgione, slikar pokrajine kot vsebine in Tizian, portretist. Njihovi temelji so izhajali iz dejstva, da morajo biti izdelki ustvarjeni tako, da dosežejo ravnotežje med čustvi in razumom, med filozofijo in vero ter med resničnostjo in utopijo. Prav to je dosegal Michelangelo Merisi da Caravaggio za katerega pravijo da se je vse, česar se je dotaknil spremenilo v umetnino.

Častno mesto prvega renesančnega umetnika pa pripada Leonardu da Vinciju. Bil je prvi renesančni mojster, ki je upodobil ženski akt kot simbol kreativnega in generativnega življenja.

*Leonardo da Vinci: Razmerje človeškega telesa po Vitruviju, iz angleške Wikipedije*

Ta skica in besedilo kažeta kako je Leonardo razumel naloge in namen posameznih delov telesa. Človeka je vstavil v kvadrat in krog ter njegov popek postavil za središče kroga in njegovo spolovilo za središče kvadrata. Ideje za to sliko pa niso bile Leonardove ampak so izhajale iz Rima in so pripadale arhitektu Vitruviusu

*slika 19*

Najpomembnejše akte v slikah, ne kipih pa je v zakladnico svetovne umetnosti renesančnega časa prispeval Michelangelo Buonarroti. Od grške umetnosti 4. stoletja pr.n.š. dalje nihče ni tako močno čutil božanskega karakterja v našem telesu kot Michelangelo in nihče ni bil tako navdušen nad upodabljanjem moškega telesa. V sodobnih ženskih aktih je telo upodabljal dokaj mogočno, brez miline, erotičnega aspekta ne prenovi, kar pa ne bi mogli trditi za njegove moške akte.

### Michelangelo: stvarjenje Adama

Zelo pomembni in izvrstni so tudi akti, ki jih je naslikal na stropu in zadnji steni Sikstinske kapele v Rimu. Stvarjenje Adama je ena najpomembnejših slik na stropu. V tem aktu je Michelangelo ustvaril najvišjo stopnjo fizične lepote med vsemi svojimi deli. Zelo pomemben na tej sliki je stik z prsti, s katerim je bog vdihnil in prebudil novo ustvarjenega Adama.

#### *Slika 20*

Velika revolucionarnost italijanske renesanse je predvsem v tem, da je odstranila srednjeveško teokracijo in jo nadomestila z novim pojmovanjem človekove eksistence ter jo povezala s tisto resničnostjo, ki je toliko stoletij zgolj nakazovala obstoj ali pa je bila pozvana v boj v imenu neke višje resnice. O tej resnici sedaj niso razpravljali, so jo pa z neba postavili na tla; z razumsko opredelitvijo se poslej ni več kazala kot mistično razkritje, ampak kot filozofija, kot znanost ali preprosto kot s predsodki obremenjeno sprejemanje naših izkušenj.

Kako pomembna in obsežna je bila renesansa, pa vam pove citat: "... ni zvrsti v upodabljaški umetnosti, ki ne bi imela svojih korenin v renesansi, in ne dobe, ki ne bi iskala svojih vzornikov v njej."(citat preveden iz angleščine, knjiga: History of Art)

## **Renesansa na severu**

Čeprav je tukaj veljalo geslo "raziskovanje sveta in človeka" in je umetnost stopila na pot skupaj z umetniki, ki so v 16. stoletju prišli v stik z italijanskimi stvaritvami pa te niso posnemali. O renesančni umetnosti zunaj Italije, se pravi v mestih severno od Alp, moramo govoriti s povsem drugačnih izhodišč. Nemški in nizozemski umetniki ter predvsem arhitekti so iz antičnih in renesančnih spisov prevzeli le detajle in okras, ne pa tudi celote. Tu z gledovanje po antiki ni imelo vodilne vloge; ne da jih antika ni vznemirjala, ampak po večini so jo videli kot nekrščansko in to je bilo v njihovem občutljivem verskem ozračju nezaželeno.

Nemški umetniki so poskušali upodobiti človeka v njegovem telesnem in duševnem bistvu, čeprav so imeli glavno besedo prodorni meščani. Zaradi njih najdemo tudi v severni Evropi nekaj spomenikov, ki so nastali pod italijanskim vplivom

Na področju akta je najpomembnejši Albrecht Dürer, ki je postavil temelje severni renesansi. Dürerjeva geometrijska shema človeškega telesa se je razlikovala od klasične, saj je bil njegov namen bolj znanstveni kot estetski. Akt za njega ni bil predmet poželenja.



Albrecht Dürer: Adam in Eva

In Bog je ustvaril žensko iz Adamovega rebra in jo pripeljal k njemu. Človek je spregovoril: To je torej noga iz moje noge in meso iz mojega mesa; poimenovali jo bodo možka, ker je vzeta iz moškega. Zato bo možki njegovo mater in očeta zapustil, da bosta z njegovo žensko postala eno meso.(1 Mojzes, 2, 21 ff). Citat je prevod iz nemščine (<http://www.juedisches-recht.de/DerAnfang-Adam-Eva.htm>)

*Slika 21*

Najbolj je renesanso na severu zaznamovalo nemško kiparstvo v 15. stoletju, ki sodi med ene najlepših poglavij umetnosti, saj so ustvarjeni povsem po svoje, zazrti v svoje razmišljanje in brez želja po italijansko pojmovanih telesih. Usmerjeno je v blag t.i. meščanski realizem.

Kaj so pravzaprav bile značilne poteza kiparstva severno od Alp? To so bile: umetelnost, težavne kompozicije, prefinjenost, razkošje in zapletene alegorije, ki so bile tako priljubljene, da se je to kiparstvo oz. ta vzorec ponavljal še dvesto let.

## Manierizem

Za tistega, ki ga ne pozna in ga gleda z določenega zornega kota, se manierizem izraža kot naravna razvojna stopnja, kot nadaljevanje renesanse, ampak ko pogledamo podrobneje, je bil manierizem njeno popolno nasprotje. Ta umetnostni slog, je nastal v Italiji okoli leta 1520 kot nasprotje renesančni klasiki in ga označujemo tudi kot poznorenesančno slikarstvo. Beseda manierizem naj bi pomenila posnemanje maniere, se pravi slikarski način mojstrov iz prejšnjega stoletja. Najlepše vam o manierizmu povedo besede Giorga Vasarija: "Maniera je značilna poteza umetnikovega izraza. Vsak umetnik ima torej svojo lastno manier!" Po njegovem naj bi se maniera ločevala na dve smeri, in to je maniera modernega obdobja, ki ji pravimo manierizem, in bella maniera, to pa je bil stil velikih treh: Leonarda, Michelangela in Rafaela.

Ta dela so nastajala v času stisk, ko so potekale verske in politične krize in so zato ljudje podvomili v stare vrednote. Slikarstvo je zaradi teh dvomov postalo dramatično in polno antiklasičnih domislic. Umetniki so posnemali mojstre iz prejšnjih stoletij in tako so iz klasičnih naturalističnih in dovršenih slik izluščili oblikovne prvine in zanemarili njihovo vsebino. S svojo izvirnostjo in iskanjem novih ustvarjalnih poti so se zelo hitro oddaljili od renesančnega ideala harmonije.

Stilne značilnosti tega sloga so ob nastajanju opozarjale na krizo in duhovno preobčutljivost tiste dobe. Mehko svetlobo je zamenjala ostra, v pramene razcefrana bliskajoča se luč. Skozi ta stil so se izražale v obliki spremenjenih proporcev, v svetlih in hladnih tonih barvne skale in ti so dostikrat preživi v igri svetlobe in sence ter širitvijo v prostor s poudarjanjem praznega prostora, prostor pa postane zato težko pregleden. S temi kombinacijami, ki so predstavljale dinamiko in poudarjanjem napetosti, so pritegnili pozornost.

Manierizem po eni strani karakterizira hladni formalizem, po drugi pa čustveno versko izpovednost. Osebe se takrat pojavijo v nenadnih zasukih, upodobljene so tudi v takšnih pregibih ki lahko trajajo le trenutek. Nič več namreč ni bilo ravnotežja med razumom in vero ter med naturalizmom in idealizacijo.

Politično in družbeno stanje v Evropi se je zelo hitro spreminjalo. Slikarstvo in umetnost nasploh nista več pripadala le zelo bogatim posameznikom, ampak sta postajala last

izobražencev, krojila sta modo in postajala svetovljanska. Cerkev pa je postajala vedno bolj konzervativna in ob težnji svoje reformacije vplivala na izbor umetniških tem.

Velik poet golega človeškega telesa v tem obdobju je bil Antonio Caravaggio. Njegovi akti nimajo pretiranega erotičnega naboja, kljub temu pa jim je skušal vdahnuti vsaj malo ljubkosti in zapeljivosti.

Angelo Brozino: Venera, kupid, čas in norost 1546

Njegovo veliko alegorijsko delo, ustvarjeno v letu 1546, ki prikazuje akte s drobcem simboličnih figur in bogatim okrasjem. Prostor je na sliki zelo nasičen

Giambologna: ugrabitev Sabinke

Slika je del mita, ki opisuje ustanavljanje rima, ki ga je po mitu ustanovil Romul. V vrtincu neznanske energije in divjega gibanja je bila ustvarjena na tesno prepletena kompozicija z zasukanimi obrisi občutek vsebini ustrezne dramatičnosti. Iluzija zvijajočega gibanja se začne s Sabinkinimi iztegnjenimi rokami, nadaljuje z mišičastim, junaškim likom Rimljana.

Slika 22

slika 23

V 16. stoletju niso bile v manierizmu zajete le italijanske pokrajine ampak se je ta razširil tudi preko mej in zajel Francijo, kjer so v njegovem vrhuncu začeli graditi razkošen dvorec, Španijo in druge dežele.

## 6 BAROK IN ROKOKO

### **Barok**

Čeprav je Italija doživljala zelo veliko krizo, se je zadnji veliki razcvet odvijal prav v Rimu in ravno v Rimu se je pojavil tisti vrelec velikega umetniškega zagona, ki je dobil ime barok. Tako je bila skoraj dve stoletji baročna vsa Evropa, po njej pa še dobri del ostalega sveta. Dogodek, ki je najbolj vplivali na razvoj evropske umetnosti teh dveh stoletij, je bilo zavzemanje katoliške cerkve za protireformacijo in v ta namen se je porodila umetnost, ki je proglašala njune ideje - barok. Humanizem in z njim intelektualizem sta bila zadržta, namesto njiju se je rodil barok kot izraz hotenja, da se spoštuje dogma in obnovi stroga disciplina pod trdnim papeškim vodstvom. Čeprav se je razvil iz renesanse, je bil proti njej, bil je manj tog in zakompliciran ter bolj realističen in čustven. Njegovo ime, ki izhaja iz portugalske besede "baocco", se uporablja za poimenovanje orientalskega bisera nepravilne, bizarne in manjvredne oblike. Barok je poudarjal nepravilnost in nabuhlost, ki ta takrat veljala za nekaj patetičnega in čudnega, zato so se njegove vrednosti začeli zavedati šele proti koncu.

Barok je umetnost absolutističnih dvorov, njen slog pri arhitekturi pa lahko označimo z nekaj besedami: dinamičen, napet, slikovit in dramatičen. Medtem ko je renesančna arhitektura gradila na logičnem in preglednem, je bil barok njeno popolno nasprotje. Veliki podporniki in naročniki baroka so bile palače, dvorci in seveda cerkve, ki so želele, da bi se umetnost vrnila na tradicionalna verska pota. Med njene naročnike pa se je vrnil tudi bogatejši sloj meščanstva. Na splošno pa je takrat veljala vladavina zadržte aristokratske družbe.

Umetniki so upodabljali verske prizore, kot so zmagoslavni verski dogodki ter plemiške rodbine in pri tem uživali v diagonalah, krivuljah, osupljivih zasukih, teatralni igri in vsem, kar zbuja presenečenje in občudovanje. Da bi dosegli iluzijo brezkončnega prostora so uporabljali perspektivno scenografijo, ozračje na slikah je bilo okrašeno in stisnjeno in je želelo dajati vtis česa višjega in dragocenejšega.

Akt kot likovni motiv se pojavlja v mnogih slikah največjih mojstrov te dobe, kot je Peter Paul Rubens, ki je veljal za največjega izmed njih.. Njegovi akti na prvi pogled delujejo okorno in uradno sredi bojevitosti in bogastva, ki jih obdaja. Rubens je bil pri slikanju aktov bolj osredotočen na meso in teksturo kože. Prav zaradi te svoje edinstvenosti pa je ustvaril novo vrsto ženskega akta, pri katerem je obraz dobil zelo pomembno vlogo. Vizija debelega ženskega telesa se je preobrazila v estetsko vrednost. Njegov ženski akt je nasledil to, kar je storil za moški akt Michelangelo.

Vsepovsod so imeli enak smisel za teatralnost in prazničnost, enako željo po učinkovanju na čustva, enako hotenje, da bi prepričali omamljanje čutov. Ta značilnost zadostuje da barok označimo za zadnji veliki evropski slog pred francosko revolucijo. S poudarjanjem strogosti, veličastnega sozvočja in ravne linije pa je bila Francija, edina ki je nasprotovala prekipevanju baročnih krivulj in ta francoska posebnost se imenuje klasicizem.

*Peter Paul Rubens: Ugrabljenje Levkipovih hčera*

V sliki je vse zajel v eno samo krožno gibanje, to je dosegel tako da so mase razporejene vzdolž velike dinamične diagonale. Da bi poudaril učinek ugrabljanja je horizont postavil zelo nizko. Lok v katerem je postavljena kraljična desno spodaj, govori o njenem upiranju, pogled zgornje kraljične pa o njenem hrepenenju po ljubezni. Vse osebe je slikar postavil pred široko krajinsko ozadja, kot spremljevalca figur, pa je narisal dva konja, ki ju brzdata dva komaj vidna Amurja.

## **Rokoko**

V poznem baroku in začetku 18. stoletja se je pojavilo ugodnejše obdobje za razvoj akta, in to je rokoko. Malo nenavadna beseda rokoko izhaja iz besede "rocaille", kar pomeni dekoracija oziroma vrsta školjke z vzvalovljenimi robovi ali pa svet nenavadnih oblik v jamah. Če si zamislite barok in mu dodate na dekoraciji še eno dekoracijo, dobimo pretirano dekoriranje in prav to je rokoko bil - pretirano okraševanje. Zaradi tega je tudi doživel veliko kritik, saj je že segal v meje neokusnosti. Ta umetnost ni kritično zavračala baroka, kakor je manierizem renesanso, ampak je nastala nezavedno brez kakršnekoli trohice povezanosti s teoretičnimi načeli baroka.

Nenavadno je, da se ta razvoj umetnosti ni začel v Italiji, ampak v Franciji in je sprva služil le kot nova zvrst okrasja in generator za inovativno notranjo opremo rezidenc. Prednost rokokoja je, da je izpodrinil prejšnjo togost in ga nadomestil z veseljem do intimnosti, igrivosti in preciznosti. Njegova drzna, eksotična fantazija in narava so se popolno ujemale z modernimi stanovanji. Torej je ponudil svoboden korak aktu, ki so ga upodabljali v večni mladosti, lepoti in v igrivo čutni ljubezni. Dvorno graciozno eleganco so pred resničnostjo umaknili v idiliko prostora in uživanja v naravi. Splošnemu navdušenju nad lepoto narave pa so se pridružila še pomembna odkritja na področju botanike in zoologije, tako da so jih učinkovito uporabili za nov likovni motiv.

Pomembna vloga v umetnosti francoskega rokokoja pripada slikarju Francoisu Boucherju. Ta je mitološke teme, ki so bile takrat najbolj razširjene, spremenil v galantni žanr, ki diha s čutnostjo in erotiko, ima pa tudi svojo dekorativno funkcijo. Na ta način je tudi upodobljena njegova Diana (1742, Louvre, Pariz)

Boucher Francois: Odaliska

Na sliki je golo mlado dekle, ki leži na postelji in je obdana z razkošnimi draperijami. Izza svojega budoarja, se nevsiljivo in izzivalno spogleduje z gledalci

Boucher Francois: Diana

Bauchereva elegantna in intimna slika ima le malo skupnega s ponosno podobo deviške lovke, kot je nastopala v času Ludvika XIV.

*Slika 25*

*Slika 26*

## 7 NEOKLASICIZEM IN ROMANTIKA

### Neoklasicizem

V dobi tehnoloških napredkov, najglobljih revolucij in vračanja k preprostim in čistim oblikam, ki ga je spodbudilo ponovno odkrivanje grške in rimske civilizacije, se je rodil neoklasicizem. Začel se je razvijati v drugi polovici 18. stoletja, svoj vrh dosegel času francoske revolucije in se končal s prihodom romantike okoli leta 1830.

Obličje, ki je postalo najbolj izrazito v drugi polovici 18. stoletja, razkriva vedno večjo občutljivost do načel razsvetljenstva. Umetnost se kaže v novem družbenem razredu - meščanstvu. To gibanje je postalo vse bolj opredeljeno s teoretičnimi načeli in je zajelo skoraj vso evropsko umetnost. Že samo ime pove, da je neoklasicizem črpal vire svojega snovanja iz klasike, antične klasike. Za ta slog je značilno vračanje k osnovam grške in rimske umetnosti. Vendar umetniki niso posnemali antike ali italijanske renesanse, ampak so začeli razvijati nova načela, ki pa so se hitro spremenila v toga pravila (preprosta struktura, simetrija,...).

Neoklasicizem je dobro utelešala arhitektura, ki se je opirala na klasične rede. Arhitekti so z zidov velikokrat odstranili vse okraske in se včasih namenoma odločali za skrajno strogost. Anglija in Francija sta imeli za neoklasicizem dobro pripravljen teren. V tem obdobju je bilo zgrajenih veliko javnih zgradb (gledališče, Slavolok zmage in spomenik Veliki armadi - cerkev, ki je kopija rimskega templja ). Neoklasicizem je prišel tudi v Ameriko, kjer so mu dali svoje ime - kolonialni slog. Vsi kapiteli so bili zgrajeni v tem slogu. V Nemčiji so najbolj poznana Brandenburška vrata.

Kiparji so neoklasicistično estetiko poudarjali s čistimi oblikami in strogostjo, poudarjali so hladnost. Izjema je bilo le nekaj ženskih kipov, iz katerih veje zadržana čutnost.

Slikarji so bili v nasprotju z vsemi prepričanji, da mora umetnost izražati resnico, in da le risba omogoča dosledno in natančno obnovo resničnosti. Osebe v velikih zgodovinskih prizorih niso predstavljale posameznikov, ampak značaje. Pri barvah neoklasicističnih slikarjev izstopajo enotni toni brez odtenkov. Barva predstavlja le simbolično funkcijo.



Tudi pri notranji opremi in pohištvu so uporabljali neoklasicistični slog. Nepravilne oblike so zamenjale ravna črta, krog, pravi kot, elipsa. Na področju akta pa je deloval in bil uspešen Antonio Canova. Ustvarjal je močno pod vplivom kipov antičnih vladarjev, ki so bili upodobljeni goli, da bi s tem pokazali svoj božanski status. Značilnost za njegove akte je bilo, da je heroične ideale svojega očesa povezal z eleganco in sladkostjo.

*Antonio Canova: Kupid in Psiha*

To je skulptura pri kateri Kupid z razširjenimi krili pristaja, da bi z nežnim objemom oživil umirjajočo ljubico Psiho. Središče skulpture tvorijo njune prepletene roke in ljubezenski pogledi. Njuni gladki telesi in nežni udi ustvarjajo občutek mlade strasti v vsej njeni nedolžni čistoči. Celotna skulptura vzbuja gledalcu občutek breztežne miline.

*Slika 27*

## **Romantika**

Navdušenju in zagnanosti francoske revolucije, iluzijam in uspehom je sledila reakcija starih družbenih sredin; napoleonskemu obdobju je sledil dunajski mir in hotenje, da bi oživel stare ideale, zlasti tiste, za katere je bila revolucija preuranjeno dejanje in jim je nasprotovala. Neoklasicistični Evropi je sledila romantična Evropa; ideale razumstva so zamenjali ideali čustev, hrepenenje po svobodi narodov in zatiranih razredov. Romantika se je najprej pojavila v književnosti kot nasprotovanje vsemu kar vsebuje ali govori o klasiki. V likovni umetnosti je zavrgla grško-rimsko antiko in se uveljavila kot reakcija proti neoklasicizmu. Pomenila je popoln prelom z umetnostnimi nazori preteklosti.

V ospredje je postavila posameznika, kraljestvo hladnega razuma je nadomestila z domišljijo, rahločutnostjo in strastjo. Okus in miselnost romantike sta se najprej odražala v književnosti, gledališču, glasbi, nazadnje v likovni umetnosti, kjer so umetniki lahko sprostili svojo domišljijo. Romantika ni slog, ampak je gibanje, ki kaže drugačen - čustven, nepreračunljiv - odnos do življenja, narave in zgodovine. V romantiki je bil poudarek na individualizmu, ki se je najbolj razširil v Nemčiji, Angliji in Franciji. Povzročil je vrsto negativnih posledic, ki so umetnike pahnilo v težak položaj in osamo.

Romantika je hotela, da je ustvarjanje neodvisno od načel velikih teorij in zahteva pravico do umetnosti zaradi umetnosti. Romantična umetnina mora biti enkratna in avtonomna, kar je v nasprotju z neoklasicistično estetiko. Romantični slikarji so klasicističnim kolegom očitali, da na platno postavljajo med seboj nepovezana polja drugo poleg drugega, saj je bila za njih najpomembnejša celota. Domišljija, ki je najpomembnejše orodje romantične umetnosti, pa se naslanja na nenavadna občutja, praznino, tišino,...

V arhitekturi so romantični arhitekti hoteli, da bi ljudje sanjali o preteklosti, zato so začeli z dragim prenavljanjem spomenikov (dograditev Kölnske stolnice, dunajsko Dvorno gledališče, pariška opera,...). Slikarstvo romantike ni slog, ampak razpoloženje. Slikarstvo romantike izraža misel o življenju in usodi posameznika tako v pripovednih upodobitvah kot v krajinah ali tihožitjih. Za romantiko je značilen izbor tem - zgodovina, literatura, legende, ki se odmikajo od resničnosti in poudarjajo čustva. Slikarstvo romantike je posebej rado predstavljalo dramatično občutje v naravi in ljudeh, nenavadne, izjemne prizore, naklonjeno je bilo vsebinam, ki izražajo nemir in so tudi svoboden izraz domišljije. Za romantiko je

značilno povezovanje vznemirljivega, vzvišenega, slikovitega. Umetnost romantike je uveljavila nov tip umetnika, ki je bil pripravljen za zvestobo svojemu notranjemu ustvarjalnemu klicu tudi trpeti. Takšen umetnik je bil tudi Francisco Goya, ki je večno zaznamoval umetnost na prehodu med neoklasicizmom in romantiko.

Akt je bil v 19.stol. pod močnim vplivom akademske discipline in je bil zelo nizko cenjen. Kljub temu pa se je ohranil in to ravno zaradi študija akta na akademijah kot trening risanja po naravi.

## 8 IMPRESIONIZEM

*"Tisti, ki bo znal sodobnemu življenju iztrgati njegovo epsko plat ter nam z barvo in risbo pokazal in dokazal, kako veliki smo s svojimi samoveznicami in svojimi lakastimi čevlji, bo slikar, in to pravi slikar"*

(Baudelaire, 1845)

Pojem impresionizma izhaja iz besede impressio, kar pomeni vtis. Impresionizem kot smer pa je dobil ime po sliki Clauda Moneta z istoimenskim naslovom in se je uveljavil na večjih področjih tako v slikarski kot tudi literarni in glasbeni umetnosti. Žarišče manearizma pa je predstavljal tudi Auguste Renoir.

V slikarstvu se je impresionizem razvil v Franciji. Po bogastvu in višini izraza se s francoskim impresionizmom ne more primerjati nobeno evropsko umetniško gibanje.

To je bilo eno najsrečnejših in najuspešnejših obdobj, ki je ustoličilo Pariz za prestolnico umetnosti. Značilno je, da ni nič več veličastnih zgodovinskih slikarij in podob iz velikih junaštev. Nobenih padcev obsojenih, ugrabitve Evrope, smrti Babilona. Nobenega poveličevanja antike, nobenega posnemanja starih vzorov, ki so se jih že vsi naveličali. Mlačnost zastarele umetnosti nadomesti toplota življenja. Nobenega bahanja ob razkazovanju poznavanja anatomije in legend. Naj se vrata odpro, naj se odpro na stežaj in naj se pokaže resnično nebo in svežina narave, ki nam jo ponuja impresionizem.

Izjemnost impresionizma je bila v tem, da je bilo to prvo umetniško gibanje v Evropi, ki je pretrgalo pajčolan retorike in akademizma in s tem pretrgalo to, kar je novi družbi preprečevalo, da bi v likovni umetnosti izrazilo svoje lastne, pristne vrednote. Na razstavah so bile priznane vse umetnine, ki so vsaj malo navzven vzbujale mučne strani življenja in patetično razčustvovanost. Ni bilo pomembno, ali se je pripoved umetnine spustila na raven žgečkljivih anekdot iz žanrskega slikarstva ali do lahkotne erotike ljubezenskih prizorov.

Umetniki niso jemali le temo izjemnih dogodkih, ampak vsakdanje trenutke, utripe iz domače hiše in iz lokalov, utrinke s ceste ali domačega vrta za hišo. Nekateri slikarji so bili privrženci slikanja na prostem, slikarji jasnosti, poetizirane resničnosti, potem tisti, ki jim je mogoče reči mejni impresionisti in so impresionizem prilagodili svojemu izrazu in ga celo presegli, nato pa oni, ki so preučevali optične pojave in bi jim lahko rekli raziskovalci sončnega spektra, potem pa so tu še predhodniki flauvistov. Nekateri od teh, slikarji dneva, so našli motive v spreminjanjih svetlobe v pokrajini in na aktu. Drugi, slikarji noči, pa so se najpogosteje ukvarjali s svetlobo plinskih luči, največkrat na gledališkem odru. Impresioniste zanima tako pojav kot tudi pomen stvari v prostoru. Ujeti hočejo sintezo pojavnosti in pomenskosti v časovnem trenutku.

Kar pa se tiče slikarske tehnike, pa je v nasprotju z izgotovljenimi slikami in gladkimi modeli, kakršno so slikali tradicionalisti, postala v impresionizmu slikarjeva poteza vedno bolj vidna. Zaradi tolikšne raznolikosti barv so morali zelo dobro poznati mešanje barv in nenehno eksperimentirati za dobivanje novih barv. Tukaj se določijo tri temeljne barve ki veljajo še danes, in to so rdeča, moda in rumena. Z njihovim mešanjem pa so dobili pravo barvno lestvico, takšno kot je v mavrici. Slikali so s suhimi ali mokrimi barvami, z daljšimi potezami ali točkasto (pointilizem), na hitro ali drseče, s hitrim, močnim pritiskom ali s komaj rahlim dotikom tako, da je slika postala en sam čudovit nered vejičastih potez.

Monetovi akti niso bili tako pomembni, eden najbolj znanih je "Zajtrk na travi". Ta slika je izzvala močno ogorčenje, saj je v beneško občutno krajino postavljen ženski akt poleg dveh, po tedanji modi oblečenih, moških figur.

*Slika 29*

Auguste Renoir pa je bil veliki oboževalec lepote ženskega telesa. V svojih aktih se je celo življenje ukvarjal s problemom, kako dati goli ženski karakter celote in reda, kar je bilo sicer odkritje Grkov. To pa je povezoval z občutkom tople resničnosti ženskega telesa. Eden zgodnjih primerov njegovega impresionističnega akta je slika, na kateri je golo upodobil svojo ženo.

Njegovi akti so ženske bohotili, polnih oblin in izredne gibčnosti, ki nakazuje zdravje v teh telesih. Te šarmantne gole mladenke so naslikane sedeče ob obalah rek, med igro v vodi ali pa se nastavljajo soncu, kar deluje naravno in spontano.

Naj omenimo še Edgarja Degasa, ki je najbolj poznan po baletkah, v svojih kasnejših letih so se lahko oblečene baletke vedno bolj spreminjale v akte, dokler ni akt popolnoma izpodrinil baletke v njegovem delu. Za njegov akt je značilno, da so upodobljeni v gibanju in pri določenem opravilu.

*Slika 30*

Nekaj pomembnih aktov pa je ustvaril tudi francoski slikar Paul Cezanne. Ti akti so upodobljeni kot kopalci ali kopalke, kjer je podal trdno telesnost.

Augusto Rodin je dal kiparstvu nov pomen, saj je ustvaril nekaj izredno dobrih aktov. Njegova znanja o človeškem telesu ni presegel nihče izmed umetnikov 19. stol. Z delovanjem mišic v gibanju je bil seznanjen zato, ker je najemal modele, da so se goli gibali po ateljeju, pri tem pa jih je opazoval in upodabljal.



## 9 EKSPRESIONIZEM

Ekspressionizem ali izrazna umetnost je umetnostni slog 20. stoletja, ki je v nasprotju z impresionizmom iskal izraz za subjektivna čustva in doživetja, ki jih v človeku vzbudijo predmeti in dogodki zunanjega sveta. Odpovedovanje naravnim oblikam, deformacija risbe, omejitev barvne skale in njeno stopnjevanje do dramatičnih nasprotij so likovni načini, izkoriščeni za izražanje duševnih in socialnih kriz. Prikazuje splošno naravo, ki je posebej močna. Za ekspressioniste je pomembna notranja izpoved in ne čutno zaznavna stvarnost.

S pojmo ekspressionizem običajno opredeljujemo predvsem gibanja v nemškem slikarstvu, to področje sta namreč začeli dve nemški slikarski skupini, in to sta Die Brücke (Most) in Der Blaue Reiter (Modri jezdec). Ti dve smeri sta bili zelo pomembni a sta se obdržali le kratek čas, vendar ravno dovolj dolgo da sta ekspressionizmu postavili nek začetek.

Ekspressionisti so jasno in namenoma spreminjali in deformirali resničnost, v njem so barve dobile lastno izrazno vrednost. Začetnik ekspressionizma je bil James Ensor, ki je iznašel ekspressionistične prvine, kot so ognjene barve, nasilni kontrasti, kaotična risba,... Ravno tako je posebljal začetnike ekspressionizma s karakternimi značilnostmi.

Drugo veliko gibanje nemškega ekspressionizma je bilo Der Blaue Reiter (Modri jezdec)s središčem v Münchnu. Glavna predstavnika tega gibanja sta bila Franz Marc ter Vasilij Kandinski, ki je bil tudi idejni vodja skupine. Samotni jezdec ekspressionizma, ki je do takrat spadal med berlinske dadaiste, je bil tudi Georg Grosz.

Najvidnejši predstavnik avstrijskega ekspressionizma je Oskar Kokoschka. V to umetniško smer ga zanese predvsem osebna, notranja nuja in velika fantazija. Prav gotovo ni ekspressionist v pravem pomenu besede, ker je drugačen od slikarjev skupine Most, niti ni toliko elementaren ter drastičen. V potezi je fragmentiran, uporabljajoč razdrobljeno barvo ter bolj naklonjen zapisovanju detajlov. Kokoschkemu se lahko ob bok postavimo Litvanca Chaima Soutina, katerega upodobljene podobe dajejo občutek, da se bodo zdaj zdaj sesule same vase in razpadle. Da drsijo, se zvijajo in zgibajo ter so nestalne in bežne.

Največji francoski ekspressionist je bil Georges Rouault, učenec Gustava Moreauja. Slika

biblijske ter mitološke motive, pri katerih se čuti močan pridih misticizma ter simbolizma. V obdobju akvarelov slika predvsem motive z obrobo, bede prostitutk ter usode s sodišč pa tudi klovne. Ustvarjal je tudi grafike, osnutke za tapiserije, kartone za slikana okna, scenografije.

V evropski umetnosti pa se je ob prvem stoletju začelo pojavljati večina ženskih aktov, bohoten in moškemu gledalcu podarjen objekt, katerega namen je vzbujati domišljijo, predvsem erotično. Nekaj izjemnih aktov je v tem času ustvaril Amadea Modiglianij z njegovim najbolj znanim aktom "Rdeči akt"

Gustav Klint, eden najpomembnejših secesijskih slikarjev, je slikal akte z nasičeno čutnostjo in erotiko. Pomembna prvina pri večini njegovih aktov je dekorativnost, s tem povezane so tudi deformacije telesnih delov in ploskovita obravnava telesa.

Omenimo naj še samo slikarja iz 20. stoletja, Henrija Matissea z značilnim "modrim aktom" in njegovega takrat mladega učenca Pabla Picassa, ki je 20. stoletje zaznamoval najmočnejše od vseh umetnikov tega stoletja. Njegovo razmerje do akta je bil nerazrešen boj med ljubeznijo in sovraštvom. Njegova prva kubistična slika Avignonske gospodične je grob in nasilni prizor iz bordela, ki je radikalno spremenil tok zgodovine umetnosti.

*Slika 31*

*slika 32*

Ekspresionizem je trajal od leta 1910 do leta 1930.

## 10 MODERNA UMETNOST

Zakaj sodobna umetnost? Zakaj moderna, če pa je "moderno" pojem, ki označuje "danes" in "jutri", ne pa "včeraj" in "dva meseca nazaj", mi pa moderno umetnost umeščamo v celo 20. stoletje?

### *Slika 33*

Na splošno pomeni modernizem določen odnos med socialno-ekonomsko realnostjo in umetniškim izrazom; odnos, v katerem naj bi težnje umetniškega izraza obdržale določeno kritično samostojnost znotraj socialno-ekonomske realnosti. Pesimistični vidik modernizma, kot ga je npr. izoblikoval ameriški sociolog Daniel Bell, pomeni, da modernizem spodbuja razhajanja, razkolništvo, neprilagodljivost, ter da je produktiven v konfliktu.

Doslej sta se uveljavila dva temeljna koncepta modernizma v umetnosti. Prvi zagovarja avtonomnost umetnosti in estetiko kot absolutno, ne le družbeno vrednoto. Angleški pisatelj Clive Bell, predstavnik zgodnjih modernističnih teoretikov, je verjel, da vsa umetniška dela povezujejo njihovi "pomembni izrazi" in sposobnost vzbuditi zanimanje. Iz tega gledišča so pri umetniških delih razlike, pripisane različnim pogojem ustvarjanja, manj pomembne kot

skupne estetske lastnosti. Za umetnike pa je Bell verjel, da jih ni treba razumeti kot socialna bitja, saj so "sol zemlje". Med obema vojnama je bila abstraktna umetnost zasnovana znotraj modernistične tradicije kot forma idealnega načrtovanja od zgoraj: utopičen model za boljši svet. Toda po letu 1939 je postalo povezovanje ideala s kakršnimkoli družbenim redom nemogoče. Po drugem, ameriškem konceptu abstraktne umetnosti, naj bi bilo umetniško delo bolj model za idealno osebno razmerje, nekakšen vse vpijajoči ekvivalent za druge ljudi.

Da je svet stal le ob strani, pa je imelo posledice: če je hotelo obdržati svojo integriteto, je ustvarjeno umetniško delo potrebovalo vedno bolj specifične pogoje razstavljanja in soočenja. V 60. se je zdelo, da skuša moderna umetnost omalovaževati družbeni red. Postala je specializirana, profesionalna in sposobna - vsaj tako se je predstavljala v diskurzu, ki jo je spremljal.

Razvoj konceptualne umetnosti lahko razumemo tudi kot reakcijo na omenjeno težnjo in diskurz. Bila je agresivno neprofesionalna, neodgovorna in nesposobna. Govorila je: "Mi ne vemo, kaj je estetsko." In: "Ni občnih vrednot." Najbolj radikalne struje so namenoma zanemarile ali celo zanikale sposobnosti slikarstva in kiparstva, umetnostna praksa pa je bila preoblikovana v postopek učenja, diskusije in pisanja - projekt revizije modernizma zunaj njegovega okvira idej in prepričanj. V tem procesu je bila preoblikovana tudi sama zgodovina moderne umetnosti. In nastopila je revizionistična oblika modernizma.

Zdaj označuje modernizem kritično in opozicijsko težnjo v moderni umetnosti, bori se za konstantno revizijo estetičnih konceptov. Zаметki tovrstnega modernizma segajo v sredino 19. stoletja, ko so avantgardne vrednote prekinile z meščansko umetnostjo in kulturo.

Umetnost želi v vprašanju odsevati tiste resnice, ki jih povprečna meščanska zavest želi sama sebi prikriti. Nekritične obiskovalce želi narediti nesposobne, četudi pri tem tvega, da bo sama označena kot nesposobna. Tako je bil npr. Cézanne v 80. letih prejšnjega stoletja označen kot nesposoben. Danes pa so njegova dela primer modernistične sposobnosti, dela njegovih salonskih obrekovalcev pa moralno neveljavna, celo neokusna. Cézannova nezmožnost slikati kot salonski slikarji (kjerkoli so že vzroki za to) se nam zdi vrlina. Kritična "nedolžnost primitivnega" je konzervativno sofisticiranost postavila na stranski tir.

V 20. stoletju je modernizem simpatiziral s sofisticiranostjo, tako da so se modernistični stili slikarstva vedno bolj oddaljevali od naturalističnih in realističnih. V povojnem obdobju je kritični modernizem nasprotoval doktrinarnemu realizmu. A zgolj navidezno. (Razmere so ironično prikazane v Art & Language na Portretu V. I. Lenina v stilu Jacksona Pollocka iz leta 1980.) Po eni strani se je namreč termin "realizem" vedno pogosteje nepravilno uporabljal zgolj za konzervativne oblike ustvarjanja, po drugi strani pa je kritična moč modernistične umetnosti tako oslabela, da se je postmodernizem uveljavil kot samostojna umetniška smer.

Likovna umetnost sama po sebi je sposobnost upodabljanja - ne samo dejanskih predmetov, ampak tudi misli in razmišljanj. Umetnik sam in po svojem navdihu ustvari končno delo, čigar osnovni namen naj ne bi bil komercialni uspeh, temveč izražanje oziroma upodabljanje brez kakršnegakoli drugega namena, kot je zaposliti oko in misel v prvi vrsti ustvarjalca, potem pa še opazovalca, če je le-ta pripravljen na to. Če se omejimo na slikarstvo samo, je izjemno zanimiv skok iz realističnih upodobitev (glede na njihovo podobnost z dejanskimi predmeti) realizma in romantike na stilizirane podobe abstraktne umetnosti, ki se je zgodil v pičlih zadnjih 150 do 200 letih. Umetnost ni doživela kakšne dramatične spremembe vse od vpeljave perspektive, kar naj bi bilo nekje v 16. stoletju, naprej. Izjemno zanimivo je tudi, da se je ravno v začetku tega hitrega razvoja slikarske umetnosti pojavila fotografija kot alternativno in tehnološko sodobnejše sredstvo upodabljanja. Zakaj je to zanimivo in pomembno? Slikarstvo je v preteklosti imelo v marsičem drugačne funkcije, kot jih ima zdaj. Umetniki so s svojimi deli krasili, vendar pa tudi dokumentirali zgodovino. Lahko bi rekli, da so bili na neki stopnji bolj obrtniki kot umetniki: delali so tudi po naročilu in takrat niti niso imeli kakšne posebne izbire glede prikazane motivike. Nekdo je umetniku plačal in ta mu je naredil portret, doprsni kip, stavbo ali pa poslikavo v stavbi ipd. Danes naj bi umetnik najprej

ustvaril delo in ga šele nato prodal (omejujemo se na umetnine v "normalni" velikosti, ne vključujemo kolosalnih del) - izbira motiva je prepuščena ustvarjalcu. Ampak, kar je pomembnejše, realističnega risanja in slikanja predmetov ("viziranja") se lahko nauči vsakdo, ne glede na talent. Fotografija je prevzela to breme obveznega realizma s slikarstva - breme, ki ga je skozi zgodovino dobesedno dušilo. Slikar je sicer imel nekaj "umetniške svobode" (večinoma se je kazala v odnosu do proporcev in dimenzioniranja), ampak na koncu dneva je bilo pomembneje, da je naročnik prepoznal samega sebe na svojem najljubšem konju, kot pa, da je človekov obraz mogoče razdeliti na geometrijske ploskve in iz njih sestaviti sliko. Da o barvnih študijah ne govorimo. Fotografija je v 100 letih osvobodila slikarstvo pred realizmom. Slikarstvo (in ostala umetnost) je doživelo nenaden razcvet takrat, ko umetniku ni bilo več treba vizirati. Spet se bomo omejile na slikarstvo. V zadnjem času smo kar prevečkrat razglabljali o moderni umetnosti in umetnosti nasploh. Človeku je brez zanimanja moderna umetnost veliko bolj tuja kot recimo realistična upodobitev breskve, jabolka in dveh hrušk ob vazi sončnic na mizi poleg postelje, na kateri leži golo dekle (skoraj obvezen je tudi sončni zahod v ozadju). Kar je dokaj razumljivo. Slišale smo izjave, da moderno slikarstvo sploh ni umetnost, ker se prepogosto ne vidi, kaj na sliki je. Saj je res - kdo bi pa lahko takoj vedel, kaj pomenijo vodoravni in navpični križi, za katere se potem izkaže, da predstavljajo pomol? Obstaja nekakšno zmotno sklepanje glede modernega slikarstva kot podaljška slikarstva pred 19. stoletjem. Kar sploh ni. Do danes so se spremenile vrednote v umetnosti tudi zaradi tega, ker viziranje ni več potrebno. Redko kdo sploh še gleda, kako realistično je nekaj upodobljeno. Ker je izraznost postala pomembnejša od izraženega: sama tehnika je ponekod pomembnejša od realistične upodobitve. Danes je večji kompliment umetniku, ko mu kritik reče "Tole pa fantastično funkcioniira," kot pa "Tole je pa zares lepo". "Lepo" je za nad kamin, "funkcioniira" pa za v galerijo. Mediji, ki so na razpolago sodobnemu slikarju, namreč variirajo od (klasičnega) lista papirja in oglja pa vse do največjih LCD-zaslonov, laserjev, reflektorjev. Moderno slikarstvo je postalo bolj interdisciplinarno in umetnik je čopič ponekod nadomestil z računalniško miško. Računalnik je že pomagal prenesti prekalkulirano podobo štiridimenzionalnega prostora na dvodimenzionalni medij - platno. V uporabi pomagal ni nič napačnega. Verjetno se še spomnite kakšnega učitelja v osnovni šoli, ki je razlagal, da slikar ne sme uporabljati ravnila? Larifari. Tudi Dali (predvidevamo, da je bralcem dobro poznan) je kdaj dal naslikati oblake na svoji sliki kakšnemu učencu. Vpeljava geometrije in nato povezovanje slikarstva z drugimi umetnostmi in znanostmi je le vprašanje evolucije.

To ni pretenciozna zarota manjše razumljivosti in posledično večje vrednosti (manj je

razumljivo, več je vredno), ampak dvig likovne umetnosti iz službe množicam v bolj intelektualno sfero. Ljudje brez interesa za umetnost so avtomatsko izključeni, ker je za razumevanje potreben drugačen odnos kot včasih, ko je bil potreben bolj denar. Moderna likovna umetnost zahteva več pozornosti. Ni manj fizično dostopna, ampak je zahtevnejša in včasih celo bolj "pridobljen okus" kot "takojšnja všečnost". A za konec bi rade poudarile, da je celoten razvoj slikarstva zadnjih dveh stoletij vplival na pojav fotografije, kar je res malce za lase privlečeno. Dejavnikov je bilo ogromno, od družbenih sprememb (francoska revolucija -> človekove pravice), industrijske revolucije (parni stroj -> industrializacija), Darwinovega odkritja evolucije pa do novih kolonij, množičnih selitev itd.

*Grahd Richter: Emin akt na stopnicah; in Marcel Ducamp: Akt, ki se spušča po stopnicah*

Prvi je predstavnik fotorealizma drugi pa kubizma. Z drugim je poskušal umetnik s kubističnimi in futurističnimi oblikovnimi sredstvi prikazati zaporedne faze gibanja. Spodbudo je verjetno dobil pri prvih kinematskih eksperimentih v filmu



Drugi kulturni predmet človekovega izražanja umetniškega duha je njegovo telo samo, ki ga z najrazličnejšimi tehnikami, pripomočki, dodatki in okrasjem ravno tako lepšamo že celotno zgodovino. Nova zvrst sodobne umetnosti, ki zamenja formo poslikave - telo namesto platna - je "body painting". Tehnično znanje in idejo poslikave golega človeškega telesa je pred dvema letoma v Slovenijo prinesla vižistka in maskerka Bilka Baloh, ki se je s to, v tujini že dolgo časa poznano in dobro razvito zvrstjo izražanja, spoznala na kozmetičnem sejmu v Parizu. Body painting, kot ga poznamo danes, nima le zahodnjaške tradicije, temveč tudi globoko simbolično in zgodovinsko preteklost, ki jo Bilka Baloh dobro pozna: »Že prazgodovinska plemena so poznala tehnike, pri katerih so s sten jemali teme narisanih simbolov in si jih z zemljo risali na telo. Praplemena, kot so Maori in Aborigini, so se redno barvala v obredne namene. Poznali so že zelo lepe naravne barve, ki so jih na telo nanašali s pomočjo prstov, nekateri so poznali celo čopiče, narejene iz posebnih tankih listkov, živalskih dlak,... Poslikave so zdržale več dni, obredne prakse pa so se ohranile do današnjih dni. Zgodovinsko gledano sta nakit in telo vedno v ospredju, vse dokler se človek ni dodobra pokrtil. Kljub temu pa je odkril, da ga lahko vseeno okraši z nanosom pigmenta pod kožo – tetoviranjem, kar so ravno tako poznali že Maori. Drugi načini so še nakit, ličenje, body piercing,... ter druge tehnike s katerimi se lepšamo.«

Golota in lepota tako hodita z roko v roki že tisočletja, umetniški artefakti golih moških in žensk so razstavljeni v slavnih svetovnih galerijah in muzejih, v Sloveniji pa je nanašati barve na skoraj golo telo (model je namreč v hlačkah in ima prsne bradavice prekrte) pohujšljivo dejanje. Dogodek, ko so Bilko Baloh lansko poletje pred ljubljanskim lokalom med delom prekinili policisti, jo je močno razburil: »Umetnost že od nekaj izhaja z ulice in podira meje konvencionalnosti, zato se ob body paintingu na ulici ne počutim popolnoma nič nemoralno. Tako je po vseh prestolnicah. Pokazati želim, da je človekovo telo lahko še lepše, kot je že samo po sebi, in da ima še druge razsežnosti, ki jih je moč prikazati. Je moderen način, s katerim se lahko približamo naravi, vanj vlagam svoje občutke, odraz mojega notranjega doživljanja. Problem pri nas je, da ljudje ne poznajo zgodovinskega ozadja body paintinga, kar dejansko lahko povzroči napačne interpretacije.« Umetnosti barvnega krašenja telesa Bilka Baloh ne locira vedno na ulico. »Eden izmed primernejših prostorov je tudi sodoben klub na evropskem nivoju, kjer se body painting pojavlja kot nadgradnja notranje strukture kluba oz. kot ena izmed možnih dopolnitev osnovnega klubskega programa,« meni Denis Papič, ki z bogatimi lastnimi izkušnjami trenutno nastopa kot tiskovni predstavnik izolske Ambassade Gavioli. »V prestolnicah klubske kulture so v klubih pogosti erotični showi in golota kot sestavni del noči. Obiskovalce animirajo zapeljive plesalke, ki v najbolj vročih urah odvržejo tudi kakšen kos garderobe, klubska meka Ibiza pa je znana po pravih erotično – seksualnih performansih v živo.« Bilka Baloh je v Ambasadi Gavioli pripravila projekt Space Psihonous, ki predstavlja kozmično idejo o duhu in duši ter je sestavljena iz štirih osnovnih elementov: ognja, vode, zemlje, zraka. O tem pravi: »Body painting delam, ko ga začutim. Idejo samo moram obdelati, da jo potem lahko prelijem na telo. V moji poslikavi človeka prevevajo občutki, kakršne s poslikavo oddajam jaz. Med mano in modelom kroži energija, ki jo dajem in prejmem. Z likom se poistovetim. Pri delu si pomagam tudi s predhodno meditacijo, ta mi daje moč vizualne kreativnosti in zbranosti.«

Umetnost se mora prevladujočim trendom v kulturi do neke mere upirati - do neke mere mora biti nesposobna. Če tega ne vsebuje, ne more biti dobra. Tako pravi osnovno načelo modernizma. Mar je zastarelo? Še velja za postmoderni svet?

Morda pa je ideja postmodernizma tako kot ideja globalnega zgolj povrnitev k prejšnji, dvomljivi različici modernizma, ko so bile v očeh globalnega estetika, potrošnika vse razlike premagane.

*Slika 38*

## IV AKT NA SLOVENSKEM

Umetnost na Slovenskem vedno bo in je vedno bila del evropske umetnosti in prav zaradi tega v njej zaznavamo odseve vsega, kar se je in se dogaja v velikih umetniških središčih, na dvorih veljakov, v bogatih mestih in v skromnejšem vaškem okolju.

Vsaka umetnost nas je dosegla počasneje kot druge pomembnejše države in smo zato tudi težje sprejeli akt. To teorijo pa nam potrdi naslednje vabilo ki je slovenske umetnike vabilo na skupinsko razstavo, ki so jo v Ljubljani pripravljali leta 1900. V vabilu razstavljavcu so nedvomno zapisali:

...vsakršne nuditete so izključene...

Istega leta je postal žrtev čistinskih furij tudi Rihard Jakopič, ko je slikal okrasje za kapelo v Ljubljani. Tam so ga napadle trnovske faranke zaradi golih figur, vtkanih v kompozicijo.

### Josip Grem: Stoječi akt

Njegov odmevni akt je nastal že po zaključku njegovega študija, a lahko v njem opazimo sledove akademskega študija. Model je postavljen pred značilno belo draperijo in je ustvarjena tako, da njena figura deluje docela posplošeno.

Če se ozremo nazaj, se zgodovina slovenskega akta začenja v srednjem veku, kjer so gola človeška telesa upodabljali na zidove cerkva, najbolj pogosti motiv pa sta bila Adam in Eva ter od mrtvih vstale na poslednji sodbi.

Motiv se je nadaljeval tudi v naslednja obdobja in tako so bila prva renesančna dela, narejena po predlogih nemških mojstrov v šestnajstem stoletju. Marijagraški mojster je leta 1526 naslikal motiv Adama in Eve v prezbitერიju cerkve Marija Gradec pri Laškem.

Isti motiv so prevzeli umetniki tudi v baroku in prav tako slikarji devetnajstega in dvajsetega stoletja. In še v primeru Adama in Eve nastopa akt v podrejeni vlogi, saj so poskusili goloto upodobiti tako da ni žalila krščanstva. To nalogo so prevzeli figovi listi, tam kjer pa zaradi zgodbe iz biblije ti niso bili mogoči, kot na primer Poslednja sodba, pa se včasih srečujemo z brezspolnimi akti.

Prvi samostojni akt se je v slovenski umetnosti pojavil v petnajstem stoletju, imenoval se je Luxuria. Janez Ljubljanski je bilo ime drznemu slikarju, ki ga je leta 1443 naslikal na zunanjščino cerkve na Visokem pod Kureščkom. Vendar je tudi ta akt le personifikacija, ki se v okviru krščanskega humanizma in njegovih naukov pretvori v moralistično svarilo pred pogubljenjem, kamor nas vodi poželenje. Zato je tudi na desni strani kompozicije naslikano Levitanovo žrelo, torej vhod v pekel. Zapeljivost akta, v katerem je avtor prevzel lepotni ideal petnajstega stoletja, pa hudič in drugi, danes sicer v glavnem izgubljeni moralistični dodatki, ne morejo preglasiti, zato ne preseneča, da je motivika v slovenskih cerkveni umetnosti ostala izjema.

Če želimo videti docela posvetni akt, pa se moramo spustiti v obdobje baroka, kjer se akt pojavi na freskah, ki so krasile reprezentativne sobane na plemiških dvorcih in so bile izdelane po plemiškem naročilu. Personifikacije, ki so bile zelo pogoste za upodobitev začnejo prekašati historične teme, med katerimi so bili najbolj priljubljeni ciklični motivi iz Ovidijevih Metamorfoz. Na teh upodobitvah pa golote seveda ne primanjkuje in očitno je, da si ljudje izbirajo ta literarni predlog le kot izgovor, da jim lahko sobane krasijo erotični prizori. To pa velja tudi za tabelne variante, kot so na primer Kermser-Schmidtova Diana in Akteon ter Kazen Danaid iz leta 1785, iz francoskega rokokoja. Vendar podatek da je bila takšna tema v naših baročnih zasebnih zbirkah kvečjemu izjema in ne pravilo, nam pove, da je bilo takšnih del zelo malo.

### Tone Kralj: Judita

Judito, ki se pojavlja manj pogosto kot Saloma, je za svoj motiv leta 1934 uporabil Tone Kralj. Upodobil je plastično oblikovano in poudarjeno herojsko figuro, ki jo je postavil tako da je bila v svetlem kontrastu, med tem ko je njena služabnica upodobljena s temnejšim. Najbolj temno je Holoferново truplo in tako je umetnik dosegel monumentalnost lika.

Položaj in število aktov se je začelo večati šele na prelomu iz 18. v 19 stoletje, ko je par samostojnih aktov, nekaj v olju, a predvsem v risbi, upodobil Franc Kavčič. Ta dela sicer niso bila ustvarjena za slovenske naročnike, vendar so se ti za akt zanimali, to pa dokazujejo vedno pogostejši primerki aktov v zasebnih zbirkah. Med avtorji teh slik srečujemo predvsem Avstrijce in Madžare, kasneje pa predvsem Hrvate. Slovenski umetniki niso marali upodabljati golote, če se je ta zaznala, se je zaznala v polaktih, ki pa so bili tako oblečeni, da bi jim težko rekli polakti.

*Fran Stipovšek: Ženski polakt; in France Kralj: Kopajoče se kmetice*

Sliki služita kot primer polakta in primer umetnine s številnimi akti. Prva spada v obdobje fotorealizma, drugo pa je komentiral France Kralj sam: "Val se giblje naprej, žitje če ga v enakomernih linijah, telesa enakomerno pripogibajo, kratka krila se zdaj krajšajo, kažejo se debela zapriščena, naga stegna, podobna obokom, ki komaj nosijo pretirane trebuhe: Vrh obokov napol pokriti, močni, težki boki in zaobljene zadnjice." (Lev Menše: Akt na slovenskem, Ljubljana, 1999, strani ni)

Vse to kaže, da je bilo slikanje aktov v Slovenije poznega devetnajstega in zgodnjega dvajsetega stoletja nekaj precej predrznega in v kar se ni želelo spuščati dosti umetnikov. Na prelomu v 20. stoletje pa se znajdemo pri problemu, ki je aktualen še danes - razmerje med aktom in pornografijo. Toda ta stvar se je pri nas zapletla, še preden je pri nas do akta sploh prišlo. Zapletlo pa se je pri razstavljenem portretu sestre Fani, ki jo kljub velikim pohvalam celotni razstavi morali kritizirati. Tako je napisal urednik Zgodnje Danice, Luka Jeran: " Pri svetih slikah, portretih itd. je hvalevredna spodobna postavnost na obrazih, sicer pa odveč golih rok. Slikarji morajo vseskozi na to gledati, da so moralisti za občinstvo, ne pa vabljevci v zapeljive zanke, s čimer storijo veliko hudega, včasih celo v slikah za cerkve, še posebno pa v podobah in slikah po sobah in salonih. Poštena slikarica Ivana se bode gotovo ogibala tacih reči v svoji umetnosti." Ivana Kobilica je to svarilo razumela in ni nikoli več na Slovenskem razstavila nobenega pohujšljivega dela in se je pri aktih, kolikor vemo, omejila na ateljejske študije. Edino veliko varianto pa je razrezala in večji del zavrgla ter pri tem izjavila: " Kdo bo te babe gledal?" Poleg nje pa so javno opozorilo razumeli tudi drugi umetniki in zato ni nič čudnega, da se moderni slovenski slikarski akt ni rodil v Ljubljani, ampak v Münchnu. Eden takšnih aktov je Ažbetov akt, ki je bil razstavljen po njegovi smrti in ga danes lahko vidimo v Sloveniji, nekaj takšnih aktov, ki jih lahko občudujemo drugje, ima naslove: Leda z labodom, Odaliska z evnuhom in V harem.



Naslednja zanimiva osebnost je bil Matej Sternen, ki ga danes poznamo kot avtorja "corinthovskih" aktov. Vendar je bil dejansko precej več, saj njegova na papir narejena dela dokazujejo, da je bil vse do danes najbolj vztrajen in najbolj razgledan raziskovalec akta ter drugih erotičnih motivov.

Matej Sternen: Ležeči akt

Gre za enega manj erotičnih in vsebinsko nevtralnih Sternenovih aktov, zato pa se je avtor toliko bolj potrudil, da je čutnost motiva poudaril z bogastvom potez, barvnih poudarkov in nanosov. Slika odlično predstavlja temeljni likovni credo njegovih velikih aktov, kjer je uporabil princip "orgije v barvah"

Ob koncu devetnajstega stoletja so umetniki za zasebne zbirke tekmovali med seboj, kdo bo upodobil bolj drzen akt, vsekakor je bil na vrhu Sternen s svojim obrnjenim ženskim aktom z razprtimi nogami.

V obdobju med obema vojnama je bilo o ekspresionističnem aktu na Slovenskem komaj kaj govora, še slabše kakor v ekspresionizmu pa se je godilo aktu v avantgardističnih smereh.

*Veno Pilon: Debeluška*

Na tej sliki lahko vsaj, toliko kolikor smo razbrali iz obraza razberemo tudi iz detajlov in ugotovimo kaj oseba na sliki čuti. Npr. Model se z levico kričevito oklepa stola, kar poudarja zadrego modela. Prav tako je ta zadrega opazna iz drže celotnega telesa in otrplega obraza.

Večji pomen je dobil v intimizmu, kjer se je pojavilo tudi več umetnikov.

V devetdesetih letih si v slovenskem slikarstvu stojita nasproti predvsem dva tipa akta, vsebinsko in še zlasti likovno velikokrat poudarjeno "divjaški" ekspresionistični in vsaj na prvi pogled, kolikor je le mogoče, drugačni "izginjajoči", kar opozarja na praznino, ki jo je za sabo pustilo izginotje velikih, tako ali drugače k posamezniku usmerjenih ideologij, in hkrati sproži vprašanje o preživetju akta in morda tudi umetnosti v celoti.

Ferdo Vesel, Umetnikova usoda

Slika predstavlja herojski, a padli moški akt, ki na glavi nosi lovorov venec. Umetnik je pri upodobitvi moškega akta uporabil monohromnost ter michelangelovski tip moškega akta. Skupaj s klečečim ženskim aktom in tremi starkami v ozadju, ki lahko predstavljajo sojenice, gre za zapleteno alegorično kompozicijo.

## V HIPOTEZE

Hipoteza št. 1 :

Sklepamo, da vsi vedo, kaj pomeni beseda akt upodobitev golega telesa.

Hipoteza št. 2 :

Predvidevamo, da dijaki poznajo razliko med aktom kot umetniškim delom in pornografijo.

Hipoteza št. 3 :

Sklepamo, da je dandanes idealna ženska tista, ki se pojavlja na letakih,

Hipoteza št. 4 :

Sklepamo, da smo Slovenci premalo odprti za takšne stvari, kot je slikanje golega telesa (akt).

Hipoteza št. 5 :

Menimo, da je body painting, kljub temu da še ni dolgo uveljavljen, dijakom poznan.

Hipoteza št. 6 :

Menimo, da naši dijaki nimajo toliko poguma, da bi pozirali za akt ali kot model pri body paintingu.

Hipoteza št. 7 :

Menimo in verjamemo, da ni prav, da ima slovenska družba toliko predsodkov do golote.

Hipoteza št. 8 :

Menimo, da bi se lahko body painting razkazoval javno, saj se zaradi poslikanega telesa ne vidi ničesar.

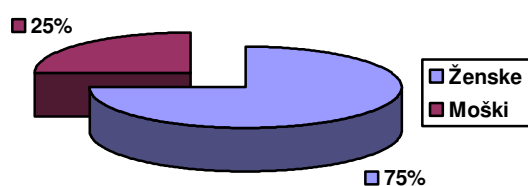
Hipoteza št. 9

Menimo, da se bodo dijaki strinjali s tem, da ima model pri body paintingu oblečeno spodnje perilo, saj mora imeti model tudi kanček zasebnosti.

## VI ANALIZA VPRAŠALNIKA

V anketi je sodelovalo 45 anketirancev, od tega je bilo veljavnih in uporabnih 44 anket. V anketi so sodelovali dijaki prvega in četrtega letnika, mešano po spolih. Namen te ankete je bil da potrdi ali ovrže naše hipoteze. Grafično so prikazani le odgovori zaprtega tipa, saj so bili odgovori odprtega tipa preobširni da bi jih statistično obdelali, vendar pa so nam rezultati tezo pripomogli k potrditvi nekaterih dejstev v nalogi.

### 1) Spol



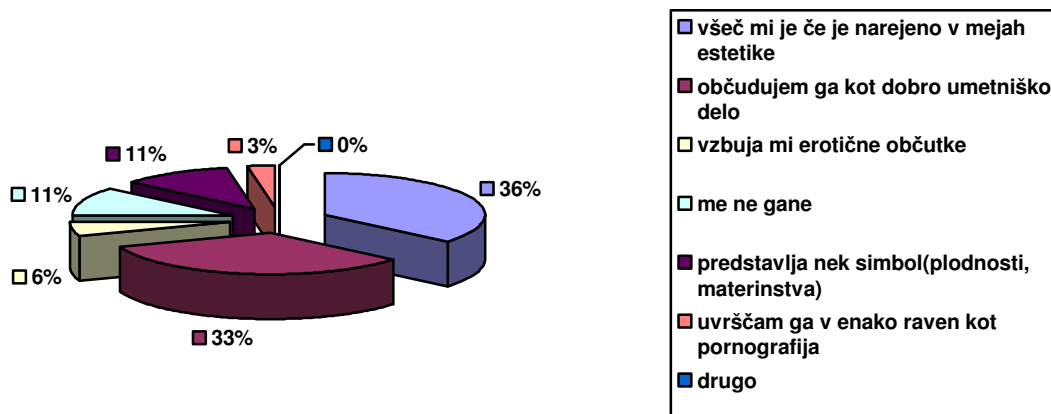
Komentar: Iz grafa je razvidno, da je med anketiranimi bilo več žensk kot moških.

### 2) Na kaj se spomnite ob besedi akt?



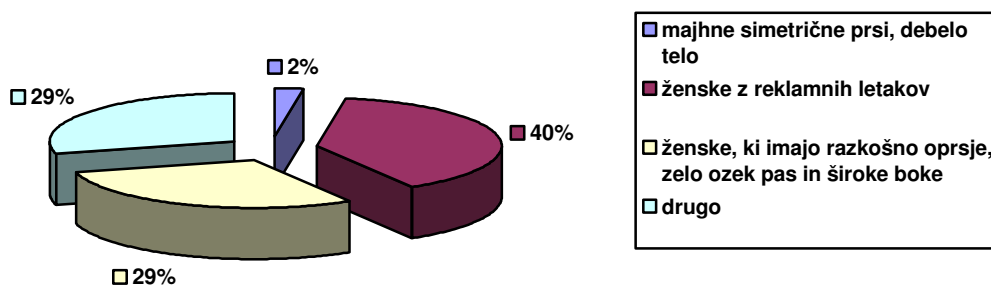
Komentar: Kljub majhnemu odstotku odstopanja od naše hipoteze št. 1 je bila ta potrjena, saj večina dijakov ve kaj pomeni beseda akt.

### 3) Kakšne občutke ti vzbuja pogled na umetniško delo s temo golega telesa?



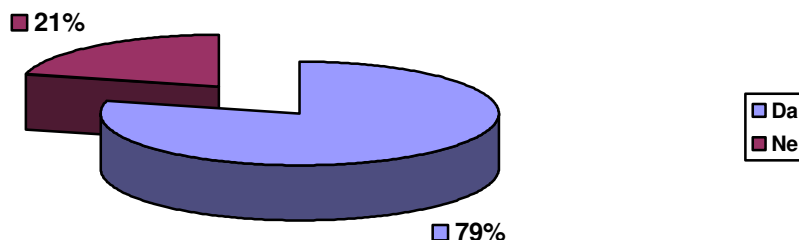
Komentar: Potrjena je bila hipoteza št. 2, da dijaki ločijo akt med umetniškim delom in pornografijo, saj je to potrdil večinski delež dijakov. Nekateri izmed njih pa so pokazali nezanimanje za umetniška dela na temo akt.

4) Kaj predstavlja po tvojem lepo golo žensko telo?



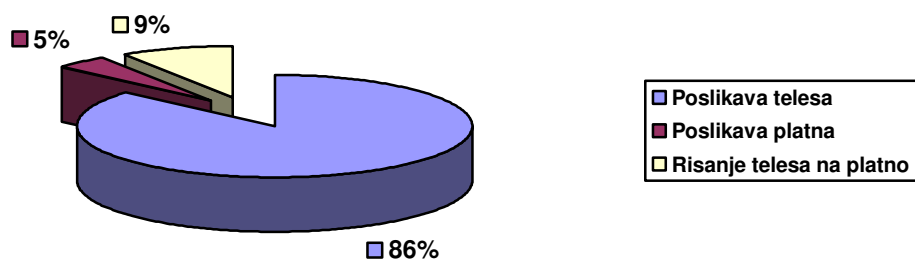
Komentar: Naša hipoteza št. 3 je bila zavržena, saj le tretjina anketirancev meni, da je lepo žensko telo tisto, ki ga opazujemo na reklamnih letakih.

5) Misliš da smo Slovenci kot narod zelo zadržani do upodabljanja in fotografiranja golega telesa?



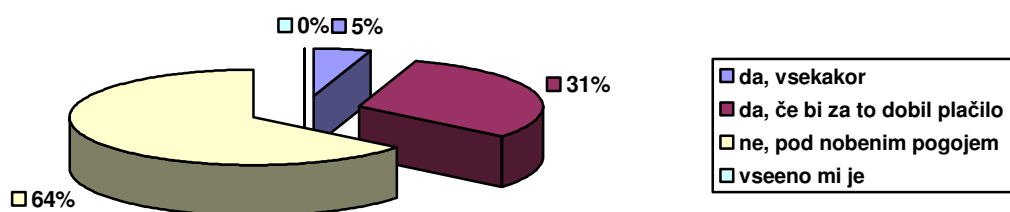
Komentar: Potrjena je bila hipoteza št. 4, saj je večina anketirancev na to vprašanje odprtega tipa odgovorila s preprostim odgovorom da.

6) Ali veš, kaj je to body painting?



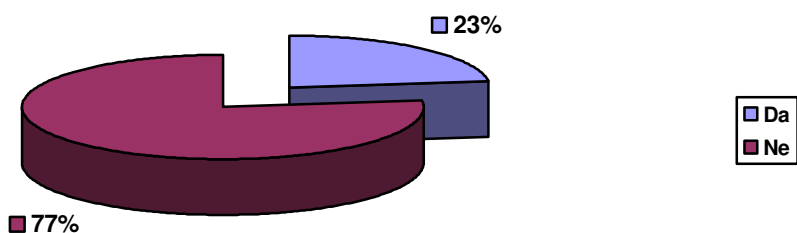
Komentar: Ta anketa je pokazala, da velika večina naših dijakov pozna izraz in pomen besede body painting, kar smo trdile v hipotezi št. 5.

7) Ali bi se sam odločil za poziranje kot akt?



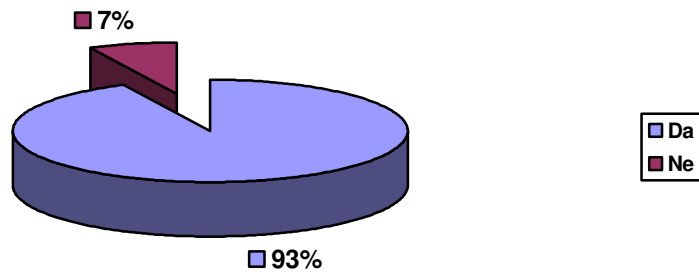
Komentar: Naša hipoteza št. 6. se je potrdila, kljub 31% anketirancev, ki so odgovorili z odgovorom, da bi to storili v primeru plačila. To bi lahko predvidevali, saj veliko mladim primanjkuje denarja in spada body painting med lahke zaslužke.

8) Ali meniš da je pravilno, da ima slovenska družba toliko odpora do golote?



Komentar: Večina dijakov se je strinjalo z nami in našo hipotezo št. 7., kljub temu so nekateri menili, da morajo ljudje imeti tudi malo zasebnosti.

9) Ali meniš, da je body painting takšna smer umetnosti, ki bi se lahko razkazovala javno?



Komentar: Z našo hipotezo št. 8., da je body painting umetnost, ki se lahko razkazuje javno. Ta hipoteza pa se je dokazala še v odgovoru na 11. vprašanje, kjer so se dijaki strinjali z nami, da body painting popolnoma prekrije golo telo.



## VII LITERATURA

1. Debicki, Jacek; Favre, Jean-Francois; Grünewald, Dietrich; Pimentel, Antonio Filipe; Zgodovina slikarske, kiparke in arhitekturne umetnosti, založba Modrijan, Ljubljana, 2004
2. Gjurin, Velemir; Gradišnik, Branko; Zabel, Igor; Umetnostna zgodovina človeštva, DZS, Ljubljana, 1993
3. Golob, Nataša: Svet umetnosti, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1979
4. Ilich Klančnik, Breda: Življenje in delo; Ivana Kobilica, Mladinska knjiga, Ljubljana 1997
5. Komelj, Milček: Obrazi; Slovensko slikarstvo XIX. Stoletja, Nova revija, Ljubljana, 1999
6. Hollingsworth, Mary: Umetnostna zgodovina človeštva, Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1993
7. Menaše, Lev: Corpus del akti; Akt na slovenskem I, tiskala tiskarna Ljubljana, Ljubljana, 1999
8. Moder, Janez: Zbirka Slikarji; Bosch, DAG GRAFIKA, Ljubljana, 1998
9. Moder, Janez: Zbirka Slikarji; Carvaggio, DAG GRAFIKA, Ljubljana, 1998
10. Moder, Janez: Zbirka Slikarji; Dürer, DAG GRAFIKA, Ljubljana, 1998
11. Moder, Janez: Zbirka Slikarji; Goya, DAG GRAFIKA, Ljubljana, 1998
12. Moder, Janez: Zbirka Slikarji; Tizian, DAG GRAFIKA, Ljubljana, 1998

13. Moder, Janez: Zbirka Slikarji; Matisse, DAG GRAFIKA, Ljubljana, 1998
14. Roquebirt, Anne: Degas, DZS, Ljubljana, 1994
15. Sedej, Ivan: Ljubezen v stotih slikah, Prešernova družba, Ljubljana, 1993
16. Swinglehurst, Edmund: Življenje in delo Cezzane, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1995
17. Tršar, Marijan: Sprehod po pariških galerijah, Slovenska matica, Ljubljana, 1972
18. Wundram, Manfred: Painting of the Renaissance, Taschen, Köln, 1997

## VIII ZAKLJUČEK

Moramo si zapomniti, da je akt vendarle ena najbolj resnih tem v umetnosti, in da je telo prvi vtis in ogledalo duše ter najlepše lepote, ki izhaja iz nje. Glede umetnosti in akta pa vam lahko vse pove citat francoskega poeta Paula Valeryja, ki pravi: " Akt je za umetnika to, kar je ljubezen za pesnika".

To nalogo bi rade zaključile z eno zgodbo in eno mislijo. Za tiste, ki ne poznate zgodbe o Veneri, naj vam povem, da je bila to ženska, rojena odrasla in izdelana do zadnje potankosti ter namenjena odraslim. Iz penečih valov se je rodila Venera in morje se je kot čipke spustilo z njenih ramen, kot človek s sebe spusti srajco. Njeno golo telo je bilo tako lepo, da je ohromilo noge vseh moških, katerih oči so zazrle njeno lepoto in prav ta njena lepota je bila njena nepremagljiva obramba, tako, da je lahko varno prišla na Olimp. Če bi se bila Venera na poti v Olimp ogrnila samo s kančkom obleke, bi se čar razgubil in njena lepota bi izginila pod prsti številnih mož.

Prav to bi se zgodilo z umetnostjo, če bi ne bilo aktov. Lepota in čar umetnosti bi se razgubil in kljub temu da tisti, ki ustvarjajo akt, in tisti, ki za akt pozirajo, v vsakem obdobju naletijo na neodobravanje, so prav oni tisti, brez katerih bi umetnost ne bila to, kar je danes.

*Baldung Hans: Tri človekova obdobja in smrt*

Te štiri figure je upodobil tako da predstavljajo alegorijo človekovih obdobji. Smrt predstavlja skelet, držeč peščeno uro. Obkrožajo ga: speči dojenček, ki predstavlja otroštvo, mlado dekle, ki predstavlja mladost in uvela starka, ki predstavlja starost. Baldung je bil plodovit risar, realizem na tej sliki pa priča, da je pazljivo preučeval golo telo.

*Slika 47*

## IX PRILOGE

### 1 VPRAŠALNIK

*Vprašalnik, ki je pred vami, smo sestavile dijakinje Srednje šole za gostinstvo in turizem Celje. Obiskujemo 4. č razred in raziskujemo področje umetnosti temi akt, o njegovem razvoju od prazgodovine do danes. Prosim, da si vzamete nekaj minut vašega časa in izpolnite to anonimno anketo.*

- 1) Spol
  - a) ženski
  - b) moški
  
- 2) Na kaj se spomnite ob besedi akt?
  - a) Sklep o nečem.
  - b) Upodabljanje narave in okolice.
  - c) Gola podoba moškega in ženske.
  - d) Tehnika risanja z ogljem na les.
  - e) Ne vem, kaj je to.
  
- 3) Kakšne občutke ti vzbuja pogled na umetniško delo s temo golega telesa?
  - a) Všeč mi je, če je narejeno v mejah estetike.
  - b) Občudujem ga kot dobro umetniško delo.
  - c) Vzbuja mi erotične občutke.
  - d) Me ne gane.
  - e) Predstavlja mi nek simbol (plodnosti, materinstva).
  - f) Uvrščam ga v enako raven kot pornografija.
  - g) Drugo \_\_\_\_\_.
  
- 4) Kaj predstavlja po tvojem lepo golo žensko telo?
  - a) Majhne simetrične prsi, debelo telo.
  - b) Ženske z reklamnih letakov.
  - c) Ženske, ki imajo razkošno oprsje zelo ozek pas in široke boke.
  - d) Drugo \_\_\_\_\_.
  
- 5) Misliš da smo Slovenci kot narod zelo zadržani do upodabljanja in fotografiranja golega telesa?  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

6) Ali veš, kaj je to body painting?

- a) Poslikava telesa.
- b) Poslikava platna.
- c) Risanje telesa na platno.

7) Ali bi se sam odločil za poziranje kot akt?

- a) Da, vsekakor.
- b) Da, če bi za to dobil plačilo.
- c) Ne, pod nobenim pogojem.
- d) Vseeno mi je.

8) Ali meniš da je pravilno, da ima slovenska družba toliko odpora do golote?

- a) Da.
- b) Ne.

9) Utemelji svoj odgovor.

---

---

---

10) Ali meniš, da je body painting takšna smer umetnosti, ki bi se lahko razkazovala javno?

- a) Da.
- b) Ne.

11) Utemelji svoj odgovor.

---

---

---

12) Kaj meniš o tem, da se pri nas vsepovsod body painting še ne izvaja na popolno golo telo, ampak lahko ima model oblečeno spodnje perilo?

---

---

---

Lepo se vam zahvaljujemo za vaše sodelovanje pri raziskovalni nalogi, upamo, da nam bo ta anketa v veliko pomoč!

## 2 KAZALO SLIKOVNEGA GRADIVA

- Slika 1.- Stane Cuderman, Tri mamila, okoli 1935
- Slika 2.- Fran Tratnik, Hrepenenje, 1911
- Slika 3.- avtor ni znan, Willendorfska Venera, 30.000 pr.n.š.
- Slika 4.- avtor ni znan, Kikladski idoli, 3. tisočletje pr.n.š.
- Slika 5.- avtor ni znan, Kama Sutra
- Slika 6.- avtor ni znan, Tri glasbenice v Tebah, Egipt okoli 1424 pr.n.š.
- Slika 7.- Duris, obdobje antike, vazno slikarstvo, 470 pr.n.št.
- Slika 8.- Miron, Metalec diska, Grčija okoli 450 pr.n.št.
- Slika 9.- avtor ni znan, Kuros, arhaična umetnost, okoli 525 pr.n.št.
- Slika 10.- Powers Hiram, Grška sužnja, obdobje antike
- Slika 11.- Niobido, Grško vazno slikarstvo, obdobje antike
- Slika 12.- avtor ni znan, Diptih, okoli leta 900
- Slika 13.- Biblija iz Sv.Kalista, prizori iz Geneze, okoli 870
- Slika 14.- Jan Van Eyck, Genski oltar, 1432
- Slika 15.- Donatello, David, 1408-1409
- Slika 16.- Sandro Botticelli, Rojstvo Venere, 1485- 1486
- Slika 17.- Sandro Botticelli, Pomlad, 1482
- Slika 18.- Carravagio, Cupid, 1601
- Slika 19.- Leonardo da Vinci, Razmerje človeškega telesa po Vitruvijju, 1513
- Slika 20.- Michelangelo, Stvarjenje Adama, 1509- 1510
- Slika 21.- Albrecht Dürer, Adam in Eva, 1507
- Slika 22.- Angelo Brozino, Venera, Cupid, čas in norost, 1546
- Slika 23.- Giambologna, ugrabitev Sabinke, 1581- 1582
- Slika 24.- Peter Paul Rubens, Ugrabljenje Levkipovih hčera, okoli leta 1618
- Slika 25.- Baucher Francois, Odaliska, 1770
- Slika 26.- Baucher Francois, Diana, 1757
- Slika 27.- Antonio Canova, Cupid in Psiha
- Slika 28.- John Sloan, akt in devet jabolk
- Slika 29.- Manet, Zajtrk na travi, 1863
- Slika 30.- Degas, Dekle v Kadi, 1886
- Slika 31.- Henri Matisse, akt v atilju
- Slika 32.- Pablo Picasso, Avignonske gospodične, 1907

- Slika 33.- Marcel Gromaire- črte dlani
- Slika 34.- *Clemente* Francesco, sodobno slikarstvo
- Slika 35.- Grahrd Richter, Emin akt na stopnicah
- Slika 36.- Marcel Ducamp, Akt, ki se spušča po stopnicah
- Slika 37.- Body painting, moški akt
- Slika 38.- Body Painting, ženski akt
- Slika 39.- Josip Grem, Stoječi akt, okoli 1897
- Slika 40.- Tone Kralj, Judita, 1934
- Slika 41.- Fran Stipovšek, Ženski polakt, 1927
- Slika 42.- France Kralj, Kopajoče se kmetice, 1933 - 1934
- Slika 43.- Ivana Kobilica, Ženski polakt, 1890 - 1891
- Slika 44.- Matej Sternen, Ležeči akt, 1913
- Slika 45.- Veno Pilon, Debeluška, 1926
- Slika 46.- Ferdo Vesel, Umetnikova usoda, 1901 - 1902
- Slika 47.- Baldung Hans: Tri človekova obdobja in smrt, 1539